

Požadavky a očekávání rodičů při výchově dívek a chlapců

Eva Vaculíková

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eva Vaculíková**
Osobní číslo: **H15285**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Požadavky a očekávání rodičů při výchově dívek a chlapců**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti vývojové psychologie a rodinné výchovy v kontextu současné společnosti.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. IBSN 978-80-247-3470-5.

LANGMEIER, Josef a Dana, KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. Praha: Grada, 2006. IBSN 978-80-247-1284-0.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. IBSN 978-80-247-1369-4.

GILLERNOVÁ, Ilona, KEBZA, Vladimír a Milan, RYMEŠ. Psychologické aspekty změn v české společnosti. Praha: Grada, 2011. IBSN 978-80-247-2798-1.

MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2006. IBSN 978-80-86429-87-8.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Hana Včelařová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

11. ledna 2018

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2018

Ve Zlíně dne 11. ledna 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.

děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 26.4.2018

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Požadavky a očekávání rodičů od svých dětí z pohledu genderu jsou v dnešní společnosti aktuálním tématem. Rodiče vychovávají děti, jak nejlépe umí a v mnoha případech si neuvědomují, že se jejich požadavky a očekávání mění v přání uskutečnit svoje nesplněné ambice, ať už je to představa chování dítěte, jeho vzdělání, získání určitého zaměstnání, sportovní a jiné úspěchy. Tato bakalářská práce se zabývá náhledem na výchovu rodičů, kteří vychovávají své děti z hlediska jejich typických dívčích nebo chlapeckých (psycho)sociálních rolí a zjišťuje, jaké si stanovují výchovné cíle. Dále zjišťuje, zda jsou důležité mužské a ženské vzory chování a jaké jsou jejich role.

Klíčová slova: rodiče, požadavky a očekávání, gender a pohlaví, výchova chlapců a dívek, ženské a mužské role, vzory chování

ABSTRACT

In terms of gender, parents' demands and expectations from their children are current topic in today's society. Parents do their best while bringing up children, but in many cases they do not realize that their demands and expectations are turning into the wishes of actualizing their unfulfilled ambitions, whether it is idea of child's behaviour, education, getting a job, sports or other achievements. This bachelor thesis deals with outlook into upbringing of parents who educate their children from the view of typical girls or boys (psycho) social roles, and discovers what upbringing goals the parents set. Bachelor thesis also tries to find out if male and female patterns of behaviour are important, and what their roles are.

Keywords: parents, demands and expectations, gender and sex, upbringing of boys and girls, female and male roles, behavioural patterns

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce paní PhDr. Haně Včelařové za trpělivost, za čas, který mi věnovala a za užitečnou odbornou pomoc. Velmi si cením jejího profesionálního přístupu a jejích připomínek a rad.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ŽENSKÉ A MUŽSKÉ SOCIÁLNÍ ROLE A JEJICH IDENTITA	12
1.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	12
1.2 POSTAVENÍ ŽENY A MUŽE V ČESKÉ SPOLEČNOSTI.....	14
1.2.1 Soukromý život	16
1.2.2 Společenský život.....	16
2 VÝCHOVA DÍTĚTE V RODINĚ	18
2.1 VÝCHOVA A SOCIALIZACE	20
2.2 SOCIALIZAČNÍ FUNKCE RODINY	21
2.3 MUŽSKÉ A ŽENSKÉ VZORY CHOVÁNÍ	23
3 PŘÍSTUP RODIČŮ K VÝCHOVĚ DĚTÍ (DÍVEK A CHLAPCŮ)	25
3.1 POŽADAVKY RODIČŮ NA VLASTNÍ DĚTI	26
3.1.1 Požadavky vyplývající z postojů rodičů vůči dítěti	28
3.1.2 Přístup matky k výchově dětí	29
3.1.3 Otcovský přístup k výchově dětí.....	30
3.2 POŽADAVKY A OČEKÁVÁNÍ RODIČŮ OD CHLAPCŮ	30
3.3 POŽADAVKY A OČEKÁVÁNÍ RODIČŮ OD DÍVEK	33
3.4 SHRNUÍ.....	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 VÝZKUM	39
4.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	39
4.2 VÝBĚR A POPIS VÝZKUMNÉHO SOUBORU.....	40
4.3 METODA VÝZKUMU A SBĚR DAT.....	40
5 ANALÝZA DAT A PREZENTACE VÝSLEDKŮ	42
6 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	56
6.1 DISKUSE A DOPORUČENÍ VÝSLEDKŮ PRO PRAXI.....	57
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61
SEZNAM GRAFŮ	64
SEZNAM TABULEK	65
SEZNAM PŘÍLOH	66

ÚVOD

Předkládaný text je teoretickou statí orientující se na problematiku nacházející se na pomezí sociální pedagogiky, psychologie, sociologie a edukace ve smyslu výchovy dítěte.

Uplatňování rovných příležitostí mezi muži a ženami, či mezi různými sociálními, etnickými a dalšími skupinami, bývá spojováno především s pracovním trhem. V této oblasti také postupně dochází k zavádění opatření, která mají napomoci vyrovnat existující znevýhodnění a poskytnout všem stejné šance. Při odstraňování genderových nerovností se jedná zejména o snahy snížit propast mezi platy mužů a žen a o desegregaci pracovního trhu, kde se setkáváme s tzv. mužskými a ženskými profesemi. A kdy mužské profese bývají zpravidla finančně ohodnoceny lépe než ženské. Tyto snahy bývají často zpochybňovány tím, že rozdělení pracovního trhu na sféry mužské a ženské je důsledkem přirozených (biologických) rozdílů mezi ženami a muži a jsou výsledkem svobodných voleb žen a mužů. Ať už je role biologické podmíněnosti jakákoli, svou velkou úlohu zde zastává výchova. Je-li jedním z ideálů naší společnosti demokracie a rovnost, musíme začít s výchovou k těmto ideálům především v rodině.

Vzorové chování jsou totiž velice často vedeny našimi genderovými stereotypy, které máme zažitě a hluboce zakořeněné z doby, kdy jsme jako děti a dospívající byli vychováni vlastní rodinou, zejména pak otcem a matkou.

Můžeme odsouhlasit fakt, že se ženy a muži ve společnosti projevují odlišnými způsoby, které ovšem nejsou záležitostí individuální variability týkající se celé populace mužů a celé populace žen určitého věku fungující v konkrétním sociokulturním prostředí. Je také možné na základě vlastní zkušenosti všech osob, které nejsou jedináčky (v ideálním případě mají sourozence opačného pohlaví), že přístup vlastních rodičů k nim samotným a k jeho sourozencům se v lecčems lišil.

Právě odlišnosti v přístupu (v postoji) k dětem různého pohlaví jsou předmětem práce. Na toto téma je pak nahlíženo z hlediska sociologického, konkrétně skrze optiku genderové problematiky současné české společnosti. Gender je v textu nazírán v kontextu rodinného fungování, kdy v rámci socializačních procesů je na děti ze strany rodičů působeno tak, aby byly schopné se v dospělosti přizpůsobit společenským požadavkům na chování muže či ženy.

Celá problematika odlišného působení na potomky – chlapce (syny) a potomky – dívky (dcery) je navíc ještě komplikována odlišností pohlaví a s nimi spojených genderů dvou nejbližších osob, jež zajišťují péči o dítě a jeho výchovu, tedy vzájemně se odlišujících (často kontradiktorních) genderů otce a matky.

V rámci textu tak bude v jednotlivých kapitolách věnován prostor vymezení pojmu gender a jeho souvislostem se sociálním fungováním jedince. Poté bude zaměřena pozornost na gender „ženy“ v české společnosti tak, aby bylo možné téma ilustrovat na podmínkách společnosti. Třetí oddíl textu pak bude obsahovat informace objasňující komplikovanost výchovného působení rodičů dvou různých genderů na potomky dvou různých pohlaví s konkrétní orientací na konkrétní požadavky a očekávání, která se ze strany rodičů zvláště k dcerám či naopak synům váží.

V posledním závěrečném oddílu pak bude tematika očekávání a požadavků rodičů na chlapce či dívky v roli vlastních potomků doplněna zmínkou o negativních dopadech nevhodného zvládnutí rodičovské role projevující se ve vysokých, či z jiného důvodu pro dítě nezvladatelných, předpokladů vyplývajících z postojů, které si rodič k výchově vlastní dcery či syna utváří.

Cílem dokumentu je poskytnout pohled na tematiku požadavků a očekávání rodičů vůči svým dětem z hlediska zejména genderového úhlu pohledu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŽENSKÉ A MUŽSKÉ SOCIÁLNÍ ROLE A JEJICH IDENTITA

V první kapitole textu budou nejprve osvětleny základní pojmy, z nichž se vychází ve všech dalších jeho oddílech. Těmito pojmy jsou **gender a pohlaví**, které jsou vůči sobě navzájem vymezeny.

Je to právě gender, který lze považovat za propojující termín všech oddílů dokumentu, v nichž budou později předkládány další informace prezentované odborníky na zvolené téma.

Kromě samotné definice a charakteristiky genderu pak budou ve druhé podkapitole zdůrazněny některé základní rozdíly v nahlížení genderu muže a ženy, a to s ohledem na fungování české většinové společnosti. Tyto rozdíly budou manifestovány jak na životě mužů a žen v jejich soukromé sféře, tak také na jejich fungování v oblasti budování kariéry, ve sféře profesní.

1.1 Vymezení základních pojmů

Pro vymezení dvou vybraných základních pojmů, jejichž definici a obsah je nutné pro možnost zpracování dalších kapitol dokumentu ovládat, budou užity zejména zdroje z odborných oblastí sociologie, psychologie a biologie člověka.

Gender coby odborný pojem je v současné české společnosti (ale nikoli pouze v ní) aktuálním termínem a oblastí zájmu mnohých odborníků – o tomto jevu vypovídá například fakt, že na českých vysokých školách je možné zapojit se aktivně do vzdělávání se v oboru Genderových studií (např. MU: Fakulta sociálních studií, 2018).

Z hlediska úhlu pohledu na lidskou sexualitu se pak lze u Laqueura (2017, s. 29) ke genderu dočíst, že rozlišení mezi pohlavím a genderem stojí na nepevných základech a existují dvě skupiny, které vyjadřují dva různé názory. Jedna skupina chce eliminovat gender pomocí přesvědčení, že takzvané kulturní rozdíly jsou ve skutečnosti přirozené, druhou skupinou jsou feministicky smýšlející autorky a autoři, jejichž názorem je zřetelná tendence zbavit pohlaví veškerého obsahu opačným argumentem, že totiž přirozené rozdíly jsou vlastně kulturní.

S ohledem na fakt, že genderové problematice se odborníci skutečně aktivně věnují poměrně krátkou dobu, je vhodné na gender pohlížet jako na stále relativně vratký koncept, o jehož přesném postavení v akademické obci se stále diskutuje.

Z hlediska sociologického úhlu pohledu Benešová (2011, s. 7) ve své práci uvádí, že se na jedné straně při výkladu mužské a ženské identity hovoří o biologickém pohlaví - sex a na druhé straně o sociálních rolích - gender. Právě toto rozlišení a kontrast obou konceptů odlišujících od sebe „typicky mužské“ od „typicky ženského“ bude využit k objasnění genderu jakožto sociologického pojmu, a to kvůli poměrně jasné paralele obou pojmů, jíž autorka dokázala v jedné větě poměrně výmluvně zachytit.

Šubrt a kol. (2007, s. 279) definuje gender jako koncept, který odkazuje na sociálně konstruované rozdíly mezi muži a ženami, které jsou v čase proměnlivé a různí se jak v rámci jedné kultury, tak mezi více kulturami. Šubrt a kol. upozorňuje na důležitou charakteristiku genderu, kterou je jeho obsahová závislost na aktuálním smýšlení konkrétní kultury, a tedy jeho proměnlivost.

Gender je pak možné z hlediska teorie a ideologie spojovat zejména s feministickým hnutím – právě feminismus začíná s odlišováním termínů gender a pohlaví a zaostřuje tak pozornost laické i odborné veřejnosti na problematiku společností daných vzorců chování v rámci zastávání konkrétních sociálních rolí.

Na rozdíl od genderu se lze (až na některé vzácné výjimky) u **pohlaví** odvolávat na nemožnost jeho proměnlivosti (Šubrt a kol., 2007, s. 279). Lidský jedinec se rodí z hlediska svého pohlaví buď s ženskými, nebo s mužskými pohlavními orgány, které se během jeho života určitým způsobem vyvíjejí, ovšem nepřecházejí jedny ve druhé a naopak.

K pohlaví jedince, coby jeho biologické předurčenosti a jeho kontrastování s genderem člověka, poznamenává Gjuričová, že oba termíny (jak pohlaví, tak i gender) dopomáhají lidstvu k tomu, aby mohlo na teoretické úrovni uchopit určitým způsobem termíny „mužství“ či „ženství“. Zajímavostí je pak fakt, že sama autorka zmiňuje, že tyto dva pojmy, jež jsou za podobným účelem užívány, se v zásadě odlišují pouze svým subjektivním a emocionálním zabarvením (konotací), zatímco jejich základní (denotační) význam je téměř shodný (Gjuričová a Kubička, 2009, s. 51).

Ačkoli by se o názoru autorky dalo polemizovat, ve stručnosti je možné říci, že svým postojem se Gjuričová zřejmě snaží poukázat na fakt, že pro lidstvo je odlišování „mužského“ a „ženského“ jakousi vnitřní potřebou, která se z hlediska historického nejprve manifestovala skrz termín pohlaví, dnes je nahlížena častěji skrz pojmu gender (Gjuričová a Kubička, 2009, s. 51).

1.2 Postavení ženy a muže v české společnosti

Kubátová (2010, s. 261) uvádí, že jelikož jsou genderové role vymezovány společností (lze je označovat skutečně za sociální role), manifestují se v rovině reálné praxe jakýmiisi nepsanými soubory pravidel, která by měli muž či žena ve svém chování zohledňovat, odrážet je. Je zde tedy možné hovořit o konkrétních právech i povinnostech, která jsou v oblasti genderových rolí směřována k očekávaným projevům v jednání osob utvářejících konkrétní společnosti.

Slovo **očekávání** tak hraje poměrně zásadní roli v sociálních vztazích a sociálním chování člověka, což právě gender samotný dostatečně ilustruje.

Podkapitoly 1.2.1 a 1.2.2 tak budou obsahovat základní informace související s očekáváními, jimiž se česká společnost vyznačuje ve vztahu k chování žen a mužů, kteří ji utvářejí.

Tato očekávání budou vycházet zejména z práce Benešové (2011), která poskytuje poměrně obsáhlý výčet informací týkajících se rolí muže a ženy v české společnosti nového tisíciletí tak, jak jsou kulturně formovány a vnímány širokou veřejností se všemi možnými dopady a komplikacemi, které s sebou uváděný většinový náhled přináší. Její práce byla zvolena jak s ohledem na její detailní zaměření na tematiku genderu, tak také s přihlédnutím tomu, že její pozornost je věnována právě sociální stránce (konkrétně oblasti sociální práce) možného náhledu na rozdílné postavení žen a mužů. Tento pohled bude zmíněn v pozdějších kapitolách také v tématu rozdílné výchovy rodičů u chlapců a dívek v rámci společenského života a tlaků – požadavků či očekávání – které společnost vůči zástupci jednoho či druhého genderu projevuje.

Dříve než bude věnován prostor vyjádření stavu české společnosti co do jejího nazírání na mužské a ženské role, tedy co do očekávání, která se k chování mužů a žen ve zdejším kulturním prostředí váží, je vhodné zmínit informace, s nimiž je možné se setkávat napříč literaturou a kulturními prostředními tak, jak je zmiňuje – tyto informace nejčastěji uvádějí, že ženy a muži se projevují typicky následujícím způsobem (Benešová, 2011, s. 10):

A) Ženy:

Jako citově založené (emocionální)	Jako bezmocné, slabé a úzkostné
Jako jemné (mírné) a empatické (senzibilní)	Jako parádnice
Jako milovnice dětí	Jako náladové
Jako nerozhodné a nesamostatné	Jako nelogické a žvanivé
Jako něžné a ohleduplné (taktní)	Jako pasivní
Jako pečlivé a opatrné	Jako poslušné a povolné
Jako plné porozumění (soucitné)	Jako přitažlivé a dráždivé (šarmantní)
Jako příjemné a přívětivé	Jako zaměřené na rodinu

Tabulka 1 (podle Benešové, 2011, s. 10)

B) Muži:

Jako aktivní a autoritativní	Jako agresivní a bojovní
Jako dobrodružní a ctižádostiví	Jako dominantní a neohrožení
Jako nezávislí a nezranitelní (minimálně těžce zranitelní)	Jako objektivní a věcní
Jako odolní a odhodlaní	Jako odvážní a rozhodní
Jako opovážliví a panovační	Jako podnikaví a soutěživí
Jako přímí, racionální a realističtí	Jako rozvážní (spolehliví), schopni sebeovládání
Jako sebevědomí a sebejistí	Jako silní a energičtí

Tabulka 2 (podle Benešové, 2011, s. 10)

Z uváděných výčtů tak, jak jsou představeny s ohledem na ženský a mužský gender, je možné nabýt dojmu, že ženám přísluší zejména vlastnosti, které jsou současnou (na výkon orientovanou) společností méně pozitivně hodnoceny.

Podobný trend spíše negativního nahlížení na ženu a muže v rámci české společnosti lze spatřovat nejen ve slovníku užívaném k popisu či hodnocení projevů osob biologicky narozených s ženskými pohlavními orgány vůči těm, které se narodily s orgány mužskými, ale

taktéž v rovině jejich uznání v jednotlivých činnostech a sociálních rolích, které mohou zastávat. K těmto bude více poznamenáno v následujících dvou podkapitolách.

1.2.1 Soukromý život

Podkapitola soukromého života zahrnuje poznatky související s fungováním mužů a žen v České republice v rámci jejich rodinného a partnerského života. V rámci rodinných (partnerských) vztahů lze k fungování mužů a žen podle Benešové poznamenat následující body, v nichž se odrážejí určité konkrétní stereotypy náhledu na fungování ženských a mužských členů české společnosti v souladu s veřejným názorem (2011, s. 92 a 102);

- Muži jsou v rámci takzvaného mateřského kultu často vylučováni z možnosti podílet se na výchově dětí, jelikož ženy – matky jsou považovány za expertky na danou oblast lidské činnosti;
- Ženy jsou vnímány jako ty osoby, které jsou odpovědné za fungování domácnosti;
- Stejně tak jsou ženy nazírány jako hlavní pečovatelky v rodině, kdy mají zajišťovat nejen starostlivost svým vlastním potomkům, ale taktéž dalším případným jedincům, kteří pomoc potřebují (vlastním rodičům, prarodičům, tchýni a tchánovi apod.);
- Ženám jsou (na rozdíl od mužů) přisuzovány kvality a odpovědnosti v oblastech, které je nutně repetitivně zajišťovat, ovšem nejsou ani finančně ani jiným způsobem oceňovány;
- Na ženy je navíc vyvíjen tlak také v souvislosti s vyznáváním takzvaného „kultu krásy“, jehož nárokům většina mužů čelit nemusí.

1.2.2 Společenský život

Podkapitola společenského života bude částečně vycházet již z poznatků prezentovaných v oddílu 1.2.1 textu, tyto pak doplní zejména o informace související s profesním/pracovním uplatňováním mužů a žen v České republice, tedy o názory a postoje související s tématy, jakými jsou finanční ohodnocení, propojení pracovních povinností s péčí o rodinu a domácnost, a případná další.

V rámci společenských vztahů lze k fungování mužů a žen dle Benešové poznamenat také body, v nichž se odrážejí určité konkrétní stereotypy náhledu na fungování ženských a mužských členů české společnosti v souladu s veřejným názorem (2011, s. 15):

- Dělna práce mezi muži a ženami je zatížena tím, že ženy jsou historicky a tradičně na základě hluboce zakořeněného přesvědčení „umíst'ovány“ zejména do soukromé, nikoli do veřejné sféry života;
- Na základě místa ženy v soukromé sféře by žena měla zejména pečovat o mužovu domácnost, vychovávat jeho (společné) děti a zároveň také v případě potřeby zajišťovat péči dalším členům domácnosti – zejména těm, kteří nejsou schopni o sebe již pečovat sami (starší jedinci);
- Muži naopak na základě takto zakořeněných představ patří do sféry veřejného života;
- Muži tedy pracují mimo domácnost, kdy jsou za svou odvedenou práci odměňováni mzdou;
- Muži se mimo domácnost také angažují ve sportovních či kulturních aktivitách, v politice apod.;

Všechny uváděné body jsou v rámci stereotypizace založené na genderově specifické dělbě pracovních úkolů považovány za důsledek přirozených předpokladů k uplatňování se v konkrétních životních úkolech dospělých osob, mužů a žen, kteří se tedy s vlohami k jejich výkonům v zásadě již „rodí“.

Ačkoli se lze v české společnosti běžně setkávat s tím, že je žena zaměstnávána mimo svou vlastní domácnost, je k této skutečnosti možné doplnit, že na ženy je zde působeno na základě takzvaného genderového kontraktu, na jehož základě u nich dochází k nižšímu finančnímu ohodnocování, jelikož je na ně stále nahlíženo jako na osoby, které jsou oproti mužům méně výkonné či schopné (Benešová, 2011, s. 91).

Informace uváděné v podkapitolách 1.2.1 a 1.2.2 je možné shrnout citací: „Mužské a ženské charakteristiky nevyplývají z biologické přirozenosti člověka, nýbrž jsou společensky utvářené a předávané v rámci socializačního procesu.“ (Benešová, 2011, s. 9)

Uváděný komentář je o to důležitější, že je možné jej konzistentně propojit s poznatky týkajícími se výchovy dítěte v rodině tak, jak budou podrobněji představeny v kapitole číslo 2 textu níže.

2 VÝCHOVA DÍTĚTE V RODINĚ

Ve druhé kapitole dokumentu bude pozornost autora zaměřena na výchovu a vyrůstání dítěte v rodinném prostředí a jeho možné vlivy na formování jeho osobnosti z hlediska (psycho)sociálního.

Za tímto účelem budou nejprve uvedeny základní funkce **rodiny**, jež se ve velkém měřítku vztahují právě k nezletilým osobám fungujícím v rámci rodinného systému, na němž jsou z mnoha různých důvodů závislími.

Ve spojitosti s funkcemi rodiny tak, jak se o nich píše v odborné literatuře, pak budou zvláštní podkapitoly věnovány tématům socializačního vlivu výchovy na dítě a dospívajícího, socializaci probíhající v systému rodiny a zejména pak nejrůznějším náhledům na fungování **mužských a ženských vzorů** chování, které mohou děti od dospělých osob ve svém okolí (tedy zejména v rodině, ale i v jiných sociálních skupinách) sledovat a následně též přijímat za sobě vlastní.

K funkcím rodiny je dle Výrosta možné řadit následující body, které by měl rodinný systém běžně zajišťovat:

- **Reprodukční funkce** – tato je poměrně jasnou a Výrost k ní tak neuvádí žádnou konkrétnější charakteristiku;
- **Materiální funkce** – rodina by měla fungovat jako prostor, v němž jsou zajišťovány potřeby slabších skrze silnější jedince (mladší, s větším ekonomickým příjmem apod.);
- **Výchovná funkce** – rodinný systém má dětem v něm vyrůstajícím zprostředkovávat orientaci nejen v rámci rodiny, ale i širšího okolního (sociálního) světa, stejně jako má plnit funkci regulátora nežádoucího chování svých členů (zejména těch nedospělých);
- **Emocionální funkce** – v tomto ohledu má rodina zcela ojedinělé a nezastupitelné postavení; jedná se o oblast, která je v případě nefunkčních rodinných systémů nejčastěji ohrožována; podstata naplňování emocionální funkce je zajištění potřeb jednotlivých členů tvořících rodinné uskupení, nejčastějšími projevy podpory tohoto úkolu je přijímání druhých s jejich specifickými potřebami, porozumění a pomoc v případě nutnosti (1998, in Klevetová, 2017, s. 87).

U Langmeiera s Krejčířovou (2006, s. 183) se pak lze setkat s poněkud odlišnou kategori-
zací funkcí rodiny, která má dle názoru autorů pokrývat následující základní úkoly:

- Naplňovat **funkci reprodukce** – tato je vymezována jako plození nové ge-
nerace, které je stále ještě rodinným úkolem;
- Naplňovat **funkci hospodářskou** – hovořeno je zejména o vedení domác-
nosti, v níž rodina funguje (v minulosti se pak tato funkce týkala taktéž výroby,
kterou rodina zajišťovala);
- Naplňování **funkce emocionální** – charakteristika této funkce tkví v tom, že
by měly být uspokojovány potřeby jednotlivých jejích členů, ovšem
s přihlédnutím k faktu, že by se tak nemělo u jednoho člena dít na úkor jiného;
- Naplňování **funkce socializační** – zde se jedná o uvádění dětí narozených
v rodině do společnosti, konkrétně se funkce manifestuje skrze předávání základ-
ních návyků společenského chování, předávání tradic apod.

Ačkoli obě uvedená třídění mohou být odlišně pojmenována, v základě se co do vyjádření
základních úkolů rodiny shodují, popřípadě lehce doplňují.

V odlišných knižních titulech se pak lze setkávat ještě s dalšími možnými vymezenými
funkcemi rodiny, k nimž patří jmenovitě například funkce biologická, ekonomická či kul-
turní (Mahrová a Venglářová, 2008, s. 101). Špaňhelová (2010, s. 12) zase hovoří o fun-
cích rodiny, které vymezuje v podobě: biologicko – reprodukční, ekonomicko – zabezpe-
čovací, emocionální a socializačně – výchovné.

K funkcím rodiny je pak ještě nutné poznamenat, že tyto se mění a vyvíjejí v závislosti na
proměnách společnosti – mají totiž přímý vliv jednak na postavení rodiny v rámci společ-
nosti, ale taktéž na vztahy uvnitř rodiny samotné (Klvetová, 2017, s. 87).

Proměny rodiny a rozdílnosti postavení jednotlivých jejích členů v minulosti a dnes budou
podrobněji zmíněny v podkapitole 2.3, v níž bude vymezen prostor pro informace souvise-
jící s postavením „muže – otce“ a „ženy – matky“ v jejich tradičním pojetí u nás i
v současných vyspělých společnostech, pro porovnání zejména v euroamerické zeměpisné
oblasti.

2.1 Výchova a socializace

Socializace (společně s enkulturací) jsou procesy, jimiž je nejčastěji zajišťována **výchova** k hodnotám u dítěte či dospívajícího. Samotný pojem výchovy k hodnotám vymezují autorky Vališová s Kasíkovou (2011, s. 292) následujícím způsobem, a to tak, že v rámci společnosti a její kultury již existuje nějaký všeobecně uznávaný soubor hodnot, jehož přenos je třeba zajistit z generace na generaci. A proto je nutné k těmto hodnotám děti vést.

S ohledem na fakt, že se autorky ve svém komentáři odkazují na již existující, dlouhodobě uznávané a z generace na generaci předávané „status quo“, je možné v tomto směru očekávat nikoli pouze přínos pro společnost, která díky socializačním činitelům není zaplavena bezpočtem jedinců, kteří nemají osvojeny základní návyky potřebné pro přežití ve společnosti, ale také určitá rizika, které mohou pramenit z možné rigidity podobných přesvědčení, ze stereotypizace, která má na předávání podobných kulturně – sociálních zkušeností svůj vliv.

Podobné ustalování názorů v tom, jak by se člověk v určitých situacích či určitém postavení měl či neměl chovat, vycházejí z ustálení určitých zažitých vzorců v kognitivní rovině fungování člověka, k utváření předsudků a následně i k možné diskriminaci stereotypům neodpovídajících projevů jedince (Jandourek, 2012, s. 111).

Výchova a socializace jsou vzájemně se prolínající procesy, jimiž každý lidský jedinec během svého života zpravidla prochází (Valenta, Michalík, Lečbych a kol., 2012, s. 281). Zatímco o socializaci lze hovořit jakožto o nadřazeném pojmu, určitém komplexu, výchova je pak společně se vzdělávacími procesy jeho nedílnou součástí (Kolář a kol., 2012, s. 128). Podstatným prvkem procesů výchovy a socializace, který je v nich přirozeně zastoupen, je prvek personalizace - osobnostní rozvoj konkrétního člověka (Valenta, Michalík, Lečbych a kol., 2012, s. 281).

Čábalová (2011, s. 193) v souvislosti s personalizací zmiňuje i procesy sebevýchovy, které jsou od určitého dosaženého věku jedince (dosažení určité vývojové fáze v jeho životě) součástí socializačních procesů utvářejících podobu jeho osobnosti jako celku.

Socializace jednotlivce pak probíhá ve dvou odlišných etapách jeho fungování – těmito etapami jsou (Valenta, Michalík, Lečbych a kol., 2012, s. 281):

- **Primární socializace** – probíhá v rámci rodinného prostředí od raných fází vývoje jednotlivce (interakcemi s rodiči či případnými dalšími členy rodinného uskupení);
- **Sekundární socializace** – vyplývá z kontaktu dítěte a dospívajícího s osobami a podněty mimo rodinný kruh, největším socializačním činitelem této fáze je pak zejména škola a její prostředí (rodina však ani zde neztrácí zcela svůj vliv na sociální vývoj dítěte).

2.2 Socializační funkce rodiny

Rodina je dle Klímy a kol. (2016, s. 27) definována jako malá primární společenská skupina založená na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí (nebo na vztahu substituujícím, tj. nahrazujícím). Tito jmenovaní jednotlivci pak společně tvoří jednu domácnost, v jejímž rámci (pod jejímž zastřešením) jednotliví její členové plní společensky vymezené a společností uznávané role, jež z podobného soužití vyplývají.

V rámci kategorizací základních funkcí rodiny na začátku druhé kapitoly bylo u obou zvolených odborných přístupů k tomuto třídění zmíněno, že jednou ze základních funkcí rodiny je její odpovědnost za socializaci členů nově do uskupení příchozích, tedy dětí a dospívajících, jejichž osobnost je v prostředí rodiny od jejich narození formována.

Ačkoli Výrost (1998, in Klevetová, 2017, s. 87) v tomto ohledu hovoří o funkci výchovné, z jejího detailnějšího popisu lze zjistit, že se v zásadě jedná o tutéž premisu, kterou Langmeier s Krejčířovou (2006, s. 183) označují jako socializační funkci.

S ohledem na tyto poznatky tak lze potvrdit, že socializace (výchova) dítěte v rodině je jedním ze zcela nejdůležitějších úkolů rodiny (ať již tradičně či moderněji pojímané), s nímž se musejí její členové vypořádat. Čím efektivněji, tím lépe. Protože z vhodně zvládnuté socializace budou v budoucnu čerpat nejen samotné děti, na něž bylo působeno, potažmo jejich rodiče, ale i společnost jako celek.

Podíl rodičů na socializaci svých dětí pak lze nahlížet skrze optiku vzájemných interakcí mezi dospělými a nedospělými jedinci v rodině – Jedlička (2015, s. 37) hovoří o „hře“, která probíhá na úrovni rodič – dítě a která je právě základem socializačního dění.

S ohledem na fakt, že matka a otec v rodině zastávají odlišná postavení, odlišné sociální role, jejich interakce s dětmi bude poněkud rozdílného charakteru. Vzájemné působení otce

na děti a matky na děti se od sebe budou velmi pravděpodobně odlišovat, ať již z jakéhokoli důvodu (vlastního přesvědčení o výchově, aktuální nálady, osobního rodinného zázemí či genderu, který je jim coby již dospělým osobám ve vztahu k rodině i sobě samotným navzájem přisuzován).

Kromě výše uvedeného je pak taktéž nutné upozornit, že má-li být dítě vhodně připraveno na fungování v rámci široké společnosti, je nutné, aby umělo vycházet jak s jednou její polovinou, které je tvořena muži, tak i druhou částí lidstva, kterou tvoří ženy.

Socializace dítěte – jeho schopnost fungovat ve společnosti, reagovat, chovat se, jednat a komunikovat – odvisí od přítomnosti vhodných vzorů chování jak ze strany ženského, tak i mužského pohlaví, potažmo genderu. Pouze má-li dítě možnost se od malička účastnit interakcí jak s muži, tak se ženami, může si dostatečně dobře a dostatečně včas osvojit efektivní, vhodné interakční vzory chování a jednání. Z tohoto důvodu se lze v případech, kdy dítě nemá možnost se podobně různorodých interakcí účastnit, obávat jeho nerovnoměrné či dokonce zanedbané primární socializace (tato pak později může mít negativní vliv na procesy, jež budou probíhat v období socializačních vlivů). Rodina má v procesech socializace (a také enkulturace) zásadní postavení a podílí se podstatnou částí na těchto propletených dějích (Valenta, Michalík, Lečbych a kol., 2012, s. 281).

Na danou problematiku ve svém textu naráží například Klevetová, která poznamenává, že „je všeobecně známo, že absence jednoho z rodičů je pro sociální i emocionální vývoj dítěte velmi škodlivá a snad ani nemůže projít bez následků.“ (Klevetová, 2017, s. 52)

I když lze do určité míry připustit, že absenci jedné z rodičovských postav (popřípadě obou rodičů) je v lidské společnosti možné do určité míry kompenzovat „náhradními pečujícími osobami“, které jdou nedospělému jedinci vhodným příkladem (vzdálenějšími příbuznými, pěstouny či například adoptivními rodiči), působení vlastních rodičů, jak otce, tak matky, lze v jejich souhrnu zcela jistě považovat za nejlepší možnou variantu socializačního prostředí, které jsou tyto osoby pro dítě schopny přirozeně vytvořit. Pokud rodič v rodině schází či jakožto jeden ze vzorů v procesu socializace nefunguje vhodným způsobem, může se u jeho dítěte projevit takzvaná deidentifikace – tato se může rozvinout na podkladě kupříkladu následujících procesů, s nimiž se dítě musí v podobných případech vyrovnávat, a to se ztrátou, nevědomou agresí a případně jinými ději (Janošová, 2008, s. 105).

V pozadí deidentifikačních procesů leží dle Janošové (2008, s. 105) – mimo jiné – také tradiční představa o vzájemné komplementaritě mužské a ženské role, tedy více či méně že muži dělají to, co nedělají ženy, a naopak.

Uvedený komentář pak lze podpořit názorem Svobodové (2015, s. 106), která uvádí, že společnost od dětství zatěžuje klienty rolovými stereotypy mužských a ženských vzorců. Tyto vzorce často nenabízejí těm, pro něž „nejsou určeny“, tedy v případě ženských vzorců mužům a v případě mužských vzorců ženám, alternativu či možnost jiné volby. S podobnými zatěžujícími stereotypy však nepřichází pouze „okolní společnost“, tedy podněty, které by se k nedospělým jedincům dostávaly v rámci jejich sekundární socializace, ale mohou být přítomny již v rámci výchovy a socializačních snah členů nukleární rodiny, do níž se dítě rodí a v níž je v prvních letech svého života téměř výlučně formováno.

2.3 Mužské a ženské vzory chování

V souvislosti s genderově stereotypními **vzory chování a jednání**, které jsou tradičně spojovány s mužem či naopak se ženou a jejich fungování v rámci rodinného systému je nutné nejprve uvést informace o tom, jak jsou v současnosti pojímány sociální role otce a matky.

K tomuto tématu se lze u Klevetové (2017, s. 88) dočíst, že existuje „tradiční“ pohled na „muže – otce“ či obecně muže, jednoho z činitelů (prvků), na němž je založeno fungování rodinné jednotky. Toto tradiční pojetí lze vyjádřit ve čtyřech hlavních bodech, jež jej charakterizují – jedná se konkrétně o následující:

- Otec jakožto nenahraditelný ochránce rodiny;
- Otec jakožto osoba předávající potomkům mravní zásady;
- Otec jakožto hlava rodiny;
- Otec jakožto živitel rodiny.

Výše uváděné tradiční charakteristiky v současné společnosti ještě zcela nevytizely, ovšem jsou postupně doplňovány či upravovány následujícími vlivy, jež jsou v moderních společnostech spojovány s takzvanou „křízí otců“ (Klevetová, 2017, s. 89):

- Předání odpovědnosti za výchovu dětí v rodině ženám;
- Odstup z postavení hlavní rodinné autority (včetně autority morální);
- Nahraditelnost muže coby živitele rodiny;

- Vyšší osobní angažovanost v péči o děti (výchova ze strany otce již neprobíhá z hlediska mocenské pozice);
- Vyšší citová angažovanost ve vztazích se členy rodiny;
- Nikoli sporadicky přenechání finanční odpovědnosti za rodinu na partnerce/manželce – matce dětí.

Současná genderová role „muže – otce“ v rodině je tak formována odlišně, než tomu bylo v minulosti. Jsou s ní spojovány nové kvality, předpoklady a požadavky na mužské členy rodinných uskupení. Pověštinou takové, které muže zbavují výsostného mocenského postavení a kladou na něj požadavky související s osobním zapojením se (nikoli pouze sociálním, ale zejména emocionálním) do procesů, jež na úrovni interpersonálních vztahů členů rodiny probíhají, přijetí role participanta a jedince spoluodpovědného za jejich efektivitu a případné dopady.

Na základě působení mužských či ženských vzorů dochází u nedospělého jedince, u nějž je formována jeho osobnost, k utváření takzvané genderové identity (Orel, Obereignerů a Mentel, 2016, s. 93). Janošová k tomu dodává, že již v předškolním věku děti běžně začínají objevovat genderové fungování mužů a žen v partnerských vztazích. Autorka konkrétně daný jev popisuje následujícím způsobem: „Jejich pozornost se zaměřuje především na sledování partnerských a rodičovských rolí. Sledují vzájemné interakce mezi rodiči, které velmi často přejímají jako vzor správného chování v dané roli“ (Janošová, 2008, s. 105). „Již v předškolním věku dítěte je u něj možné běžně sledovat tendence ke genderové segregaci – tato tendence setrvávat v přítomnosti osob stejného pohlaví se u dítěte formuje již od batolecího věku a v předškolním období pak dále pokračuje“ (Orel, Obereignerů a Mentel, 2016, s. 93).

Vzhledem k tomu, že genderovými prostředky je dítě ovlivňováno již od svého útlého dětství, bude třetí kapitola dokumentu věnována problematice rodičovství právě s důrazem na genderově – psychologické hledisko tak, aby bylo možné v jejím rámci později nabídnout podložené informace související s konkrétními přístupy k výchově děvčat a chlapců v rodinném kolektivu, a to s ohledem na očekávání a požadavky, které na děti mohou matka s otcem klást a jejich případnou odlišnost při výchově „dítěte – chlapce“ a „dítěte – dívky“.

3 PŘÍSTUP RODIČŮ K VÝCHOVĚ DĚTÍ (DÍVEK A CHLAPCŮ)

Označení třetí kapitoly textu bylo zvoleno s ohledem na fakt, že daný oddíl textu bude zaměřen na specifikaci informací týkajících se přístupu rodičů ke svým dětem z hlediska nikoli jejich vlastního vzorového chování, ale z hlediska jejich nároků, které na potomky kladou. V tomto ohledu bude zaměřena pozornost zejména na možnou rozdílnost přístupu v požadavcích na děti v závislosti na jejich genderu, a to jak ze strany matky, tak také otce.

V rámci psychologie rodiče tak budou podrobněji nahlíženy možné vlivy jeho vlastních očekávání vyplývajících jak z osobního a osobnostního nastavení, tak také z požadavků sociálního okolí, které si tento překládá jako důležité a snaží se je v rámci výchovy a vedení svých vlastních dětí reflektovat.

Kapitola tak dává do souvislosti poznatky psychologie rodiče tak, jak již byly částečně naznačeny v předcházejících kapitolách (například v oddílu věnovaném funkci rodiny či odstavcích zabývajících se mužskými a ženskými vzory, jimiž se rodiče v rámci výchovy pro své potomky přirozeně stávají) s poznatky z oblasti osobnostní psychologie jednatelce a informacemi získanými rešerší literárních zdrojů věnovaných genderové problematice současné české společnosti.

Kromě tematiky vzorů v rodinném systému obsahuje i další důležitá témata a poznatky, které mají vliv na výchovu potomka narozeného do rodiny. Jedná se o celou řadu odborných informací či doporučení, které se obsahově orientují na možnost harmonického působení matky, otce či obou zmiňovaných osob na osobnostní vývoj jim narozených dětí.

Právě tyto poznatky se vztahují (mají do určité míry možnost formovat) k postojům rodičů ke svým dětem. „Postoj je ze své podstaty tendence reagovat na něco určitým způsobem, jedná se tedy o jakousi kompletní základnu reaktivity, která u jednatelce primárně ovlivňuje jeho chování či jednání.“ (DeVito, 2008, s. 420) Autoři Fishbein a Aizeinem (1975, in Mikulaščík, 2003, s. 63) definují postoje jako „naučené predispozice k celkově příznivé nebo nepříznivé reakci na daný objekt, osobu či událost.“ Tato definice pak konverguje s již uváděným tvrzením, že postoje lze vnímat coby vedoucí motivy v preferenci určitých reakcí na určité konkrétní podněty, k nimž má jedinec téměř automatický sklon.

Postoje jsou pak zásadní tematikou v rámci psychologie zejména ve vztahu k problematice mezilidské komunikace. Jedná se o logický výsledek přístupu ke zkoumání fungování člo-

věka, jelikož je to právě komunikace, kterou se neustále projevuje vůči svému okolí a dokáže na něj reagovat, spoluutvářet jej, či jej dokonce do určité míry manipulovat.

V souvislosti s přístupem rodiče k potomkovi – jeho **očekáváním a požadavkům** – pak postoje coby fenomény spojené s komunikací a psychologií člověka fungují jako určité ukazatele možných příčin určitého konkrétního chování či jednání, jež se v přístupu k dceři či synovi aktivně projevuje. Postoj se může dle Kubátové (2010, s. 53) stabilizovat natolik, že se stává součástí charakteru jedince, a to pod vlivem působení jeho hodnot; tento proces pak funguje také naopak, kdy přijetí určitých hodnot je podmíněno stabilizací postojů v charakteru konkrétní osoby. Autorka k tématice postojů a psychologie osobnosti navíc dodává, že nové postoje se vytváří v každém procesu individuálního vývoje a tyto nové postoje vytváření nové hodnoty, které obsahují definice jednoduchých situací. Jedná se o komplexní postup. Pokud bychom tedy měli uváděné znázornit schematicky, vypadala by posloupnost dějů podílejících se na utváření osobnosti jednotlivce (v tomto případě zejména rodiče) následujícím způsobem: individuální vývoj jedince (jeho zkušenosti nabyté během života) → postoje ← působení internalizovaných (zvnitřněných) hodnot konkrétní osoby vznikajících na osobním definování konkrétní situace na základě vlastní životní zkušenosti.

Postoje se tedy formují na základě působení životních zkušeností v reakci s osobními hodnotami, které daná osoba vyznává. Na příkladu rodiče je možné uvést, že jeho postoj k vlastnímu dítěti tak může být velmi silně ovlivněn zkušenostmi s jeho vlastními rodiči, kterými měl možnost si během života projít, a zároveň taktéž vlastním pohledem na to, co je a není důležité (vlastními hodnotami) v rámci rodičovství dokázat, zajistit, dosáhnout a předat vlastním potomkům.

Právě tento postup utváření a předkládání požadavků rodiče na potomka bude reflektován v podkapitolách 3.1 – 3.3, v nichž bude podrobněji analyzován s ohledem na jejich rozdílnost vyjadřovanou vůči dceři oproti synovi ze strany rodičů. Opětovně tak bude k výše zmiňovaným procesům připojeno též hledisko genderové problematiky, jež může hrát zásadní roli ve formování postojů rodiče ke svému dítěti.

3.1 Požadavky rodičů na vlastní děti

Rodiče pro své děti představují genderové vzory (Orel, Obereignerů a Mentel, 2016, s. 96). Tento fakt by si měli plně uvědomovat tak, aby bylo možné z jejich strany předchá-

zet nevhodnému transferu případných genderových stereotypů, kterými jsou oni osobně zatíženi, ať již svou vlastní výchovou v mládí, či na základě převzetí těchto stereotypů v rámci svého plně uvědomělého dospělého života v partnerství a společnosti.

O rizicích genderových stereotypů bylo podrobněji pojednáváno v podkapitolách 1.2.1 a 1.2.2, v nichž byly uvedeny stereotypní pohledy na roli muže a ženy v rámci současné české společnosti.

Kromě toho, že by se rodiče měli pokud možno vyvarovat dalšímu předávání podobných, často diskriminačních a nefunkčních vzorců chování a smýšlení dalším generacím, je možné v dané souvislosti uvést, že již existující (někdy dokonce velmi hluboko zakořeněné) genderové stereotypy a diskriminační postoje samotných rodičů mohou být nejen dále předávány vlastním dětem skrze vzorové chování jich samotných coby „muže“ a „ženy“, s nimiž se mají možnost potomci nejčastěji setkávat (přicházet s nimi do kontaktu a přebírat jejich vzorce chování), ale mohou taktéž ovlivňovat jejich přístup k výchově dítěte z úhlu pohledu toho, zda je vychováván chlapec či naopak dívka.

Autoři Orel, Obereignerů a Mentel uvádějí, že přímý vliv a působení rodičů, kteří představují gender vzory, je odlišný (2016, s. 96).

Jakým způsobem se pak mohou podobné odlišné postoje k výchově dívek a chlapců rodiči projevovat, bude popsáno v následujících třech pododdílech třetí kapitoly dokumentu.

Požadavky, které rodiče kladou na své děti, jsou v těsné souvislosti s jejich výchovnými postupy. Jak uvádějí Orel, Obereignerů a Mentel, vztahy mezi odlišností ve výchově chlapců a dívek a rozdíly v osobnosti muže a ženy jsou prokázány. Autoři pak téměř jedním dechem dodávají další názor související s přístupem rodičů k dětem vychovávaným v jejich dčci, když zmiňují, že již od nejmladšího věku je s dívkami a chlapci zacházeno jinak (2016, s. 95 – 96).

Předpoklady možného rozdílného přístupu v nárocích na dítě v závislosti na jeho pohlaví jsou tedy na základě výše uváděných komentářů z odborného hlediska potvrzeny.

Nakonečný se pak navíc zmiňuje o tom, že některé projevy v chování jsou skrze výchovu a obecně procesy socializace odměňovány (tím dochází k jejich upevňování), jiné ignorovány či dokonce trestány, a to právě v závislosti na pohlaví jedince, vůči němuž jsou podobné reakce vedeny (1999, in Orel, Obereignerů a Mentel, 2016, s. 96).

Vzhledem k tomu, že rodina je coby nukleární jednotka tvořena matkou (ženou/partnerkou), otcem (mužem/partnerem) a jejich dětmi – které mohou být jednoho, druhého či obou pohlaví – lze právě ji považovat za prostor, v němž z hlediska genderového dochází ke vzájemnému „křížení“. Jde o protnutí

- a) výše popsaných reakcí povzbuzujícího či naopak odmítavého charakteru
- b) ze strany jednoho či druhého zažitého genderu otce či matky
- c) vůči jednomu či druhému nově se utvářejícímu genderu jejich dítěti nebo dětí (Jandourek, 2008, s. 187).

Aby bylo možné opodstatnit očekávání rodičů od svých dětí různého pohlaví (a tedy odlišně se utvářejícího genderu), je vhodné věnovat prostor základním poznatkům týkajícím se přístupu matek a otců k výchově svých dětí – takto genderově zakotvené postoje pak budou moci být dále podrobněji rozvedeny do tematiky přístupu rodičů nikoli k dětem obecně, ale k dětem určitého konkrétního pohlaví.

3.1.1 Požadavky vyplývající z postojů rodičů vůči dítěti

Souvislosti postojů a z nich vycházejících očekávání je možné doložit kupříkladu komentářem Ayersové a de Vissera (2015, s. 205), kteří říkají, že „jsou postoje výsledkem očekávání ve vztahu k určitému objektu a hodnoty tomuto objektu přisouzené.“

Na základě určitých očekávání se tedy utvářejí postoje konkrétní osoby. Naopak je též možné tvrdit, že tato vzájemnost dává základ pro to, aby z postojů zaujímaných vůči druhému člověku mohly vyvstávat očekávání dotyčného.

V případě vztahu rodič – dítě je pak možné hovořit o očekávání pramenících z postojů nikoli pouze k dětem samotným, ale k procesu výchovy obecně. Kupříkladu rodiče mohou zastávat postoj, že nejvhodnější možná výchova by měla být vedena autoritativním způsobem, a tudíž od svých dětí očekávají, že budou plnit každý jejich rozkaz a požadavek bez toho, aby o něm pochybovali, či jej přímo odmítli (Sobotková a Dittrichová, 2012, s. 159).

Ačkoli se obecně lze dočíst, že zřejmě nejvhodnější postoj rodičů ke svým dětem je založený na partnerství, tedy na základě co možná největší míry rovnocennosti (samozřejmě s ohledem na fakt, že rodič nese za svého potomka právní odpovědnost a zodpovídá za jeho prospívání až do dosažení jeho plnoletosti) s tím, že jsou přijímány jeho názory a mezi

rodiči a potomky dochází vesměs ke snaze o dosažení kompromisu (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 198), podobně idealistický postoj nelze brát za běžný standard.

Ve vztahu rodičů a dětí by tak měly být základní znaky přístupu a postojů rodiče k potomkovi kopírovat základní vztahové dominanty, které panují mezi rodiči navzájem – jedná se zejména o následující charakteristiky: spokojenost, respekt a vzájemná úcta (Janošová, 2008, s. 128).

Realita v rodině bývá často jiná, kdy zřejmě jako nejzásadnější princip možného nepartnerického přístupu k narozeným dětem (kromě odpovědnosti samotné) může být zejména fakt, že dítě – i přes veškeré možné přínosy, které může pro své rodiče znamenat – se stává také určitou překážkou, díky níž již nemohou partneři, kterým se narodilo, upřednostňovat své vlastní aktuální potřeby před jeho (Kelnarová a Matějková, 2010, s. 108).

Vzhledem k tomu, že vliv rodičovství na vychovávaného jedince (jeho prožívání, uvažování a utváření mezilidských vztahů) je mimořádný (Zacharová a Šimíčková – Čížková, 2011, s. 94), je nutné věnovat bližší pozornost přístupu matky k dítěti, jež vychovává, stejně jako je nutné se alespoň v krátkosti zmínit, jakým způsobem přistupují (přispívají) k rodičovství otcové.

3.1.2 Přístup matky k výchově dětí

Mateřské působení na potomky obojího pohlaví, tedy jak na dívky, tak na chlapce, je možné považovat do jisté míry za shodné, a to zejména ve smyslu jejího častého přímého kontaktu s dětmi, stejně tak v oblasti zajišťování emoční podpory všem svým dětem (Orel, Obereignerů a Mentel, 2016, s. 96).

V přístupu k dětem vyrůstajícím v rodině, v níž existují a fungují oba rodiče – otec i matka – lze uvést předpoklad, že podobně jako shodné působení na vlastní děti, by očekávání matek měla vůči chlapcům i dívkám vykazovat do jisté míry určitou shodu.

Jako možné negativum je v přístupu matek k výchově poznamenat, že tyto (na rozdíl od otců) svým dětem v případě, že je vychovávají samy, častěji nepřivádějí do života nového/jiného mužského zástupce, který by pro ně fungoval coby vzor a podílel se na jejich výchově (Janošová, 2008, s. 188).

3.1.3 Otcovský přístup k výchově dětí

Dle autorů Orla, Obereignerů a Mentela (2016, s. 96) se vztahy a komunikace vedené ze strany otce k potomkům vyznačují – na rozdíl od matek, o jejichž působení na děti vyrůstající v rodinném kruhu bylo hovořeno již výše – menší mírou důvěrnosti. Opačně popsany vztah dětí k otci vyplývá z jeho přístupu k potomkům, které se po narození do rodiny teprve samy na základě pozorování učí, jak se chovat ke konkrétním osobám – osvojují si i určitý vzor chování vůči svému otci, a to právě na základě již velmi raných zkušeností s jeho osobou.

K působení otce na své potomky pak je možné doplnit ještě informaci autorů Orla, Obereignerů a Mentela (2016, s. 96), kteří vyjadřují své přesvědčení o tom, že otec ve vztahu ke svým dětem klade značný důraz na následující prvky jejich fungování:

- Formování nejrůznějších dovedností;
- Zlepšování výše zmíněných dovedností;
- Rozvoj cílů svých potomků;
- Dosahování stanovených cílů.

Důležité je upozornit na fakt, že výše popsané vlivy nejsou autory vztahovány k potomkům konkrétního pohlaví, lze je tedy považovat za obecně platné jak ve vztahu k synům, tak ve vztahu k dcerám.

O vztahu, přístupu – obecně postoji – rodičů k dcerám a synům zvláště bude podrobněji hovořeno v podkapitolách 3.2 a 3.3.

3.2 Požadavky a očekávání rodičů od chlapců

Jak již bylo zmíněno v úvodu do třetí kapitoly, očekávání jsou fenomény, které jsou z hlediska psychologického těsně spjaty s postoji člověka – tyto postoje formují a jsou jimi opět zpětně ovlivňovány.

Postoje pak coby sociální fenomény těsně souvisejí s genderem. V této souvislosti lze hovořit o stereotypch, předsudcích a dalších případných negativních jevech, jež právě z postoje člověka vycházejí. Vycházejí z očekávání, které mají lidé spojována s určitými sociálními rolami (muž/žena, dívka/chlapec, matka/otec apod.), kdy ovšem tato očekávání

jsou zjednodušená a neberou v potaz individualitu jedince, pouze jeho příslušnost k určité sociálně vymezené skupině (dítě, rodič pod.).

Stereotypy lze definovat jako „představy, myšlenky, názory a pocity, které jsou připisovány určité kategorii jako celku bez ohledu na rozdíly mezi jedinci – členy této kategorie.“ (Havigerová, 2011, s. 62). Odborná literatura navíc hovoří o takzvaných rodových stereotypch (v angličtině známy pod označením gender biases). K nimž lze nalézt komentář uvádějící, že se jedná o „ustálená zjednodušená až rigidní přesvědčení o vhodném a přiměřeném chování a vhodných a přiměřených vlastnostech a dalších psychických a sociálních kvalitách mužů a žen.“ (Havigerová, 2011, s. 62) Výše zmíněné vlastnosti a kvality jsou však rodiči, kteří je prezentují jakožto vhodné či odpovídající, neadekvátně zobecňovány (Havigerová, 2011, s. 62).

V podkapitole věnované požadavkům a očekáváním rodičů, s nimiž se lze nejčastěji setkávat ve vztahu k jejich potomkovi – synovi, pak bude věnována pozornost právě genderovým (rodovým) stereotypům, které formují tato očekávání u rodičů dítěte a působí na nedospělého jedince vyrůstajícího v rodinném prostředí díky genderovým předpokladům, které daná (v tomto konkrétním případě česká) společnost uplatňuje.

Informace o požadavcích rodičů na chlapce, které vychovávají coby své vlastní syny tak budou dány do kontextu nikoli pouze s již zmiňovanými tendencemi matek a otců ve výchovných procesech vedených směrem k potomkům, ale taktéž s informacemi o náhledu české společnosti na to, jaké vlastnosti jsou „typicky ženské“ či „typicky mužské“.

Beal uvádí, že v rámci výzkumné činnosti bylo dokázáno, že očekávání rodičů, která byla orientována na budoucnost jejich potomků rozlišovaná na základě toho, zda se jedná o jejich dcery či naopak syny, jsou úzce spjata se socioekonomickým statusem rodiny. Pokud se jedná o rodiny s nižším sociálním postavením, pak je v obecné rovině povětšinou kladen důraz na úspěšnost dcer; v případě středních či vyšších sociálních vrstev pak je větší náročnost očekávání a požadavků orientována spíše na mužské potomky. Také uvádí, že se zde jedná o jedno z obecných povědomí, že v podobných sociálních vrstvách je pravděpodobnost úspěšnosti dívek a chlapců rozdílná (1994, in Janošová, 2008, s. 178).

Podle Beala jsou dívky z vyšších a středních vrstev genderově diskriminovány ve snaze o dosažení vrcholových profesních postů (zmíněn je zde jev, který se nazývá „skleněný strop“). Jejich kolegyně pocházející z níže postaveného sociálního zázemí však naopak mají (v komparaci s chlapci shodného postavení) možnost na základě lepších studijních

výsledků vyšší možnou pravděpodobnost k získání přiměřeně kvalifikovaného zaměstnání (1994, in Janošová, 2008, s. 178).

Podle Janošové (2008, s. 91) jsou společensky nastavené předpoklady o tom, co je „mužské“ a co „ženské“, v rámci dospělého života nastávajících rodičů povětšinou již tak pevně zakotveny, že pokud rodiče znají pohlaví dítěte již před jeho narozením, představují si je spíše v typicky dívčích či chlapeckých vlastnostech než v kontextu vlastností obecně lidských.

Očekávané projevy, kterými by se mělo dítě ve spojitosti se svým pohlavím manifestovat, jsou rodiči často přeháněny, zejména co do odlišnosti vlastností a charakteristik dívek a chlapců – zde tak dochází k jakési vyhraněnosti protichůdných vlastností, s nimiž si od chvíle jistění pohlaví svého potomka rodiče dítě spojují a na základě nichž k němu dále přistupují. Takto vyhraněný přístup pak ani tak nevypovídá o vlastnostech dítěte (které ještě ani nemuselo přijít na svět), ale o vlastnostech rodiče či možná spíš ještě o tom, jaké vlastnosti by u sebe rodič chtěl nejlépe spatřovat, v jakém světle by se rád/a matka či naopak otec spatřovali (Janošová, 2008, s. 91).

Je tedy možné předpokládat, že očekávání, které rodiče kladou na své syny, a požadavky, jimiž vůči jeho projevům disponují (vyznačují se), ani tak nevypovídají o tom, jaký by měl jejich syn skutečně být, ale jací by si přáli být oni sami. Samozřejmě v takovém případě je pak možné očekávat větší tlak na „plnění svých povinností“ u synů ze strany jejich otců. Čím nejistější sám o sobě se konkrétní rodič jeví, tím větší tlak na naplňování představy o mužském chování u svého syna u něj lze očekávat.

K chlapcům pak ještě Janošová (2008, s. 210) podotýká, že tito jsou ve své rodině (na rozdíl od dívek) v konečném důsledku často schopni – i přes veškeré nároky a přehnaná či neoprávněná očekávání – získávat i v rámci svého rodičům podřízeného postavení určité výhody; nekompromisní požadavky rodičů vůči nim zpravidla ustupují zejména v oblastech: trávení volného času, péče o domácnost, školního výkonu.

U dívek k podobnému rozvolnění nedochází, naopak, například v rámci požadavků na školní úspěšnost v jejich případě lze zaznamenat v posledních letech základní docházky spíše navýšení požadavků ze strany rodičů.

Kromě již zmiňovaných možných rozdílů v očekáváních a požadavcích na chlapce ze strany jejich rodičů v závislosti na socioekonomickém statusu rodiny je těžké možné narazit

na problematiku odlišného postoje, jež k synům jejich rodiče zaujímají v odlišných kulturních prostředích.

Například v publikaci *Demografie*, kterou v roce 2008 prezentovat Český statistický úřad (2008, s. 57), se lze dočíst následující poznatek: „Na rozdíl od západních evropských společností se od synů také očekává zabezpečení rodičů na stáří, jejich přítomnost je spojena i s pohřebním rituálem rodičů.“ Z této krátké věty jasně vyplývá, že odpovědnost dcer za péči o nemohoucí rodiče (tak, jak o ní bude ještě podrobněji hovořeno v podkapitole 3.3), která je v českém či obecně západoevropském sociokulturním prostředí běžně společností vyznávána coby genderový stereotyp, není zcela běžným jevem v některých jiných kulturně odlišných podmínkách života člověka.

3.3 Požadavky a očekávání rodičů od dívek

Stejně jako u podkapitoly 3.2, která byla věnována problematice požadavků či očekávání rodičů vůči jejich synům, bude taktéž v případě téže problematiky řešené ve vztahu rodič – dcera řešeno dané téma s ohledem na genderové stereotypy společnosti, jež skrze rodiče působí na jeho dítě a mají značný podíl na jeho očekávání vůči potomkovi ženského pohlaví. Podkapitola tak navazuje na představy o „typicky ženských“ projevech, které jsou u dcer očekávány.

V podkapitole 3.2 již byla vymezena očekávání rodičů vůči chlapcům narozeným do jejich rodinného systému. Vlastnosti a projevy osob mužského a ženského pohlaví jsou ve své podstatě velmi často kontradiktorními, a to jak v případě obecného pohledu kultur na „ženské“ či „mužské“, tak také v případě českého sociokulturního prostředí, v němž je takové rozlišování praktikováno. Tato část práce bude věnována očekáváním a požadavkům na dívky v rodinách a budou formulovány nikoli pouze jako výčet těchto možných jevů, ale taktéž formou komparace jejich významu u dívek versus chlapci.

Kromě odlišností co do očekávání u potomků týkajících se jejich pohlaví při narození je možné odlišnosti v přístupu k dětem různého pohlaví potvrdit také v dalších fázích jejich vývoje, životě, který v rámci rodiny vedou. Langmeier s Krejčířovou (2006, s. 99) například zmiňují, že dle novějších výzkumů se způsob chování rodičů k dětem různého pohlaví liší jak při volné hře, tak při péči o dítě, už od novorozeneckého období. Typická stereotypní očekávání matek a otců začínají působit v okamžiku narození dítěte. Např. dívky jsou

obecně popisovány jako menší, hezčí, jemnější, oproti tomu chlapci jako silnější, bdělejší a zdatnější.

Zátěž, která může z očekávání rodičů na jejich potomka pramenit, a o které bude podrobněji hovořeno v závěrečné kapitole práce, se tak v životě dítěte objevuje od momentu jeho příchodu na svět. Beal v tomto ohledu uvádí, že rozdíl v očekávání a požadavcích na děti tkví v tom, že zatímco chlapci jsou vystaveni silnějšímu tlaku rodičovské výchovy, stejně jako očekáváním, která jsou těsně spojena s jejich typicky chlapeckou rolí, v poměrně brzkých vývojových obdobích svého života (konkrétně ve věku batolete a předškoláka), vyšší tlak na dívky co do přijetí jejich „ženské“ role, tedy očekávání a požadavky spojené s jejich příslušností k ženskému genderu, jsou na tyto vyvíjeny teprve až v období jejich dospívání. Beal navíc požadavky ze strany rodičů vůči dětem, jež jsou spojovány s jejich genderovými projevy, co do jejich možného dopadu, komentuje jako subjektivně prožívány podobně nekompromisně jako zákonem určená omezení, a to především v zátěžových obdobích dětí. U chlapců se jedná o rané dětství a u dívek o dospívání (1994, in Janošová, 2008, s. 210).

Z typicky dívčích („ženských“) požadavků a očekávání, jež jsou rodiči uplatňována vůči vlastním dcerám, pak lze zmínit například následující:

- U dívek je pro rodiče charakteristickým znakem připouštění si možného nechtěného těhotenství (v kontrastu s případným výskytem předčasného otcovství vlastních synů, které není rodiči natolik palčivě vnímáno (Janošová, 2008, s. 210);
- U dívek existuje ze strany sociálního okolí (včetně vlastních rodičů) zvýšený požadavek na péči o vzhled, se kterým se v podobné míře vůči chlapcům běžně nelze setkat (Janošová, 2008, s. 210).

Z dalších možných zdrojů je pak možné získat informaci týkající se nejen toho, že očekávání rodičů se v případě jejich dcer a synů skutečně často velice diametrálně odlišují, ale konkrétně je pak uvedeno například očekávání toho, že dcery budou (ve spojitosti se svým genderem) pečovat o své nemohoucí rodiče v jejich stáří, což v případě synů nebývá běžné (Hrozenská a Dvořáčková, 2013, s. 49). Navíc na základě výzkumů veřejného mínění existuje u dcer nejen obecné očekávání péče o staré nemohoucí rodiče, ale ještě markantněji je podobné očekávání implementováno v jejím vztahu k matce (Novák, 2008, s. 10).

V rodinách je taktéž běžně očekáváno, že dívky (dcery) budou pomáhat s mnohými pracemi v domácnosti, kdy charakteristický je zejména brzký nástup těchto povinností, který vůči chlapcům nebývá zaznamenán (Hines a Baverstock, 2014, s. 124).

Autoři Hines a Baverstock zde upozorňují na fakt, že případná neschopnost či neochota pomáhat s domácími pracemi ze strany synů je velice často podporována právě samotnými rodiči – tito z pozice svého vlastního genderového statusu totiž přispívají k podobné situaci hned dvěma způsoby (2014, s. 124):

- Matky na základě toho, že pro své syny zařizují vše, co ke svému životu potřebují;
- Otcové tím, že sami v domácnosti své ženě nepomáhají a jsou tak příkladem pro své mužské potomky.

Z dalšího možného úhlu pohledu na rozdílnost nároků kladených na děti s odlišným pohlavím a tedy i přepokládaným genderem je možné uvést náhled Vágnerové (2012, s. 326), která vidí diferenci rodičů ve vztahu k jednotlivým dětem, jejich nárokům a očekáváním, také v postojích a požadavcích, které se liší i na úrovni přání. Uváděný názor je směřován zejména do oblasti školního fungování a prospěchu, který rodiče požadují či minimálně očekávají od svých dětí. Ačkoli autorka jasně nezdurazňuje odlišnost těchto předpokladů uplatňovanou vůči synům a dcerám, je možné implicitně danou problematiku z komentáře vyčíst, a to na základě faktu, že při větším počtu potomků narozených rodičům existuje poměrně vysoká pravděpodobnost, že tito nebudou všichni shodného pohlaví. Faktor genderu (pohlaví) dítěte zde tak jistě hraje poměrně zásadní roli.

Odlišná očekávání související s genderem pak nejsou typická pouze pro současné společnosti, ale jejich projevy je možné detekovat taktéž historicky.

Kupříkladu Novák (2007, s. 17) uvádí, že ve starověkém Řecku se od dívek, které byly takzvaně „na vdávání“, očekávalo, že u nich již probíhá pravidelná menstruace. Ačkoli tento jev je podmíněn biologicky, nikoli společensky, je možné i zde detekovat sociální odlišnosti a nároky vznášené vůči dcerám a synům, kdy proto, aby se mohl syn oženit, prakticky nebyly kladeny žádné podmínky, kdežto aby bylo možné dívku (dceru) v rodině považovat za osobu, která již má nárok se vdávat, musely u ní být zaznamenány již výše uváděné biologické procesy. Novák dále doplňuje její nutnou znalost domácích prací, která uváděné požadavky, jež jsou na děti různého pohlaví historicky kladeny, ještě více dotvrzuje. Zatímco tedy určitý status v rodině (status budoucí nevěsty) dívky v Řecku získávaly

na základě zejména svých biologických projevů, u chlapců pak existoval předpoklad jeho ctění ze strany starších (tedy i jeho vlastních rodičů) ve chvíli, kdy dosáhl určité věkové hranice – tato se dle Nováka pohybovala někde kolem 30 let. V tomto věku tak již existovalo oprávněné očekávání rodičů, že bude jejich syn mít určité postavení ve společnosti, určitou prestiž.

Uváděné poznatky o požadavcích a očekáváních rodičů od svých potomků jsou důležitou tematikou v mnoha ohledech fungování těchto nedospělých jedinců, na něž je skrze nejbližší mužský a ženský vzor skrze postavy rodičů působeno od počátku jejich života po velice dlouhou dobu (někdy lze o vlivu matčiny či otcovy požadavků, jež mají přímý dopad na jejich potomky, dokonce hovořit i již v pokročilých stádiích dospělosti jejich synů a dcer).

3.4 Shrnutí

V rámci shrnutí bude ještě věnován prostor již zmíněnému poznatku možných (zejména negativních) důsledků genderově stereotypní výchovy, z níž vychází přístup rodiče k dítěti určitého pohlaví na základě zažitých, ovšem často nefunkčních či minimálně omezujících, vzorců a očekávání/požadavků rodičů z nich vyplývajících.

Matky a otcové, coby naše první a zároveň nejdůležitější genderové vzory, pak svým vlastním chováním a jednáním se svými dětmi (zahrnujícím taktéž jejich požadavky a očekávání, jež by měli jejich potomci naplňovat) utvářejí jejich vlastní sebepojetí, náhled na sebe sama (Orel, Obereignerů a Mentel, 2016, s. 95). To, že jsou očekávání rodičů od jejich dětí rozdílná a různorodá, bylo v rámci čtvrté kapitoly textu popsáno na konkrétních příkladech.

Ve snaze vyhovět rodičům mohou děti projevovat známky zbytečné touhy po dokonalosti, mohou pochybovat o svých schopnostech, nebo mohou podobné pocity a předpoklady aplikovat na osoby ve svém okolí (Myslikovjanová, 2009, s. 30). Tendence dítěte pokud možno vyhovět požadavkům rodičů (zejména v nízkém věku, kdy je na nich závislý) je logická, když například uvážíme, že nepřijetí novorozence ze strany matky na základě toho, že tento nenaplnuje její očekávání, může vést k tak zásadním důsledkům, jakým je narušení attachmentu (vzájemné vazby).

Z konkrétních negativ projevujících se u dětí snažících se každou cenu dostat očekávání rodičů lze zmínit také nemožnost nalézt zaměstnání poté, co vystudují školu, kterou si je-

jich rodiče pro své potomky vysnili (Cenková a Langrová, 2010, s. 158); nevhodné ovlivnění životního stylu dítěte skrze životní styl rodiny, jež vyplývá z výchovného stylu rodičů vystavěného práva na vlastních očekáváních od dítěte (Gillernová, Kebza a Rymeš, 2011, s. 122); jejich zasažení ambicemi, které rodiče samotní nebyli schopni naplnit sami či jich dosáhnout skrze jiné potomky vyvolání pocitů stresu a frustrace (Havigerová, 2011, s. 115), nebo strachu a v obecné rovině lze hovořit o možném narušeném vývoji dítěte (Plevová a Slowik, 2010, s. 107).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Pro zodpovězení výzkumných otázek jsme zvolili kvantitativní výzkum. Tento druh výzkumu umožní získat větší množství odpovědí na výzkumné otázky a získané informace se mohou vyčíslit a přehledně prezentovat v tabulkách a grafech. V našem výzkumu budeme pracovat s popisnou (neinferenční) statistikou, budeme tedy popisovat pouze svou skupinu respondentů a výsledek nebudeme zobecňovat na celou populaci.

Hlavním cílem výzkumu je:

Zjistit, jaké požadavky a očekávání mají rodiče při výchově svých dětí z hlediska typicky dívčích nebo chlapeckých (psycho)sociálních rolí, zjistit, jaké cíle si vůči svým dětem stanovují.

Dílčí cíle:

Zjistit, zda a jaké existují rozdíly při výchově dívek a chlapců v současné době.

Zjistit, zda a jaké existují rozdíly v očekáváních a v požadavcích rodičů při výchově dívek a chlapců v souvislostech:

- a) s využitím volného času
- b) se společenskými zvyky a hygienickými návyky
- c) se vzděláním a budoucností dítěte.

Zjistit, zda rodiče při výchově dětí považují za důležitou přítomnost mužského a ženského vzoru.

4.1 Výzkumné otázky

- 1. Zda vůbec existují v současnosti rozdíly při výchově dívek a chlapců?**
- 2. Zda a jaké existují rozdíly v očekáváních a v požadavcích rodičů při výchově dívek a chlapců v souvislosti s využitím volného času?**
- 3. Zda a jaké existují rozdíly v očekáváních a v požadavcích rodičů při výchově dívek a chlapců v souvislosti se společenskými zvyky a společenskými návyky?**
- 4. Zda a jaké existují rozdíly v očekáváních a v požadavcích rodičů při výchově dívek a chlapců v souvislosti se vzděláním a budoucností dítěte?**
- 5. Považují rodiče při výchově dětí za důležitou přítomnost ženských i mužských vzorů?**

4.2 Výběr a popis výzkumného souboru

Výběr respondentů jsme pro účely svého výzkumu zúžili na rodiče dětí 4. – 5. tříd dvou ZŠ v Uherském Ostrohu a v Uherském Hradišti. Zaměření na uvedenou skupinu respondentů není náhodné, vybrali jsme rodiče dětí ve věku 10 – 12 let. Podle Vágnerové (2012, s. 255) se jedná se o střední školní věk, kdy si dítě buduje svou roli ve třídě, ve vrstevnické skupině, své sociální postavení. Tento věk je důležitý i z pohledu dalšího osobnostního rozvoje. Ale oproti tomu je střední školní věk i obdobím vyrovnaným, bez větších změn v biologickém i sociálním vývoji, je obdobím klidu, obdobím předcházejícím pubescenci. Zvolili jsme tedy záměrný výběr respondentů a budeme popisovat pouze tuto svou skupinu a výsledek nebudeme zobecňovat. Chráska (2002, s. 170) v souvislosti s takovýmto výběrem respondentů hovoří o „účelovém výběru“ s tím, že závěry se při tomto výběru respondentů vztahují jen na jedince z takto definované skupiny a neumožňují nám jejich větší generalizaci, ale to neznamená, že nejsou užitečné, jen při nich nesmíme předstírat, že platí pro každého jedince ve vesmíru. Takovýto záměrný výběr respondentů nazývá „dostupným výběrem“.

4.3 Metoda výzkumu a sběr dat

Pro dosažení cíle výzkumu jsme zvolili jako nejvhodnější metodu dotazník, pomocí které budeme odpovídat na výzkumné otázky. Aby byly otázky v dotazníku dobrým nástrojem měření, je třeba, aby splňovaly základní požadavky, tj. validitu a reliabilitu. Validita dotazníku znamená, že dotazník zjišťuje – měří skutečně to, co zjišťovat – měřit má, tj. to, co je cílem výzkumu. Reliabilitou dotazníku je jeho schopnost spolehlivě a přesně zachycovat zkoumané jevy (Chráska, 2007, s. 169).

Na základě výše uvedených požadavků jsme vypracovali vlastní strukturovaný dotazník, při jehož konstruování jsme vycházeli z cílů výzkumu a výzkumných otázek. Snažili jsme se dbát na jasné, srozumitelné a stručné formulace jednotlivých položek dotazníku a na jeho jednoduchost. V jeho úvodu jsme se respondentům představili, stručně jsme popsali smysl dotazníkového šetření, ujistili jsme respondenty o anonymitě a poděkovali jsme za jeho vyplnění. V dotazníku jsme položili celkem 24 uzavřených otázek. Odpovědi na ně byly dané výběrem z předem připraveného seznamu. U devatenácti otázek z dvaceti čtyř mohl respondent označit pouze jednu jím vybranou variantu. Naopak u otázek č. 9, 11 a 21 mohl respondent zvolit více odpovědí z předloženého seznamu možností. Otázky č. 19 a

20 jsou škálové, umožňovaly respondentovi přiklonit se více k jedné nebo k druhé variantě, případně zvolit střední možnost. Vzor dotazníku je přílohou P I této práce.

Před samotným sběrem dat jsme pro ověření srozumitelnosti a jasnosti otázek provedli pilotáž na malém vzorku 5 respondentů - rodičů. Díky tomuto předběžnému zkušebnímu šetření jsme zpřesnili dvě otázky, a to otázku č. 19, 20. Z pilotáže vyplynulo, že respondenti pravděpodobně neporozuměli, že mají vyznačit jednu ze tří možností, z toho důvodu jsme k otázkám připsali upřesňující informace. Dodatečné informace jsme preventivně doplnili i u otázek č. 6, 10, 11, 12, 13 a 21. Na ostatních položkách dotazníku nebylo potřeba nic měnit.

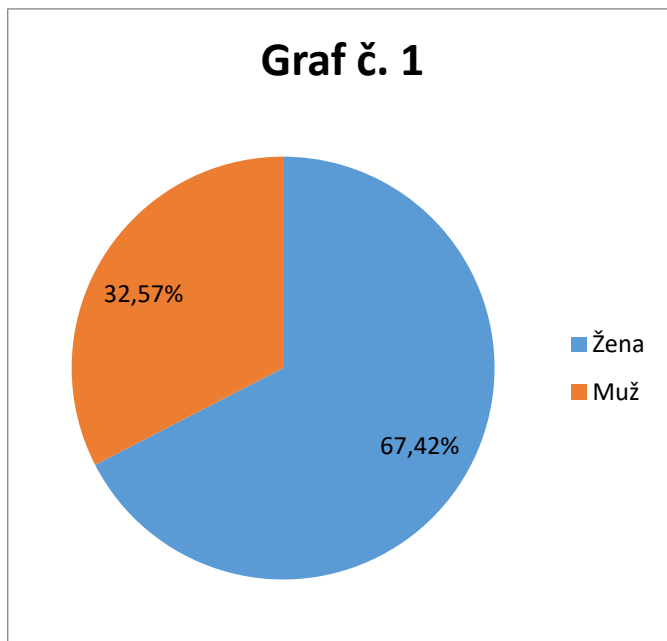
Dotazníkové šetření probíhalo v měsících únoru a březnu 2018, rozdáno bylo 150 dotazníků, návratnost byla 88%, tj. **132 respondenti**. Zvolili jsme částečně elektronickou formu dotazování v on-line verzi a částečně písemnou (papírovou) formu dotazování. Elektronický dotazník má spoustu výhod. Jak uvádí Chráska (2007, s. 170), že největší nutností pro úspěšnost výzkumu formou dotazníkové metody je zájem ze strany respondentů. Dále říká, že ochota spolupráce je závislá také na tom, jak je vyplňování dotazníku zajímavé a náročné. Elektronická forma dotazování vylučuje, že by dotazníky byly vyplněny neúplně či nesprávně, jelikož je možné tato negativa elektronicky předem „ošetřit“. Většinu dotazníků jsme rozdávali osobně nebo zprostředkovaně rodičům ve školách, z toho důvodu je větší část dotazníků zpracovaných v písemné formě.

Část dat byla vyplněna v elektronické formě dotazníkového šetření (30 dotazníků), ta se po vyplnění jednotlivých dotazníků automaticky zaznamenávala do programu, ve kterém docházelo k jejich průběžnému shromažďování. 102 dotazníky jsme shromáždili v písemné formě. Po ukončení dotazníkového šetření jsme provedli analýzu dat pomocí čárkovací metody, ke každé otázce jsme vytvořili vhodný graf nebo tabulku. Dále jsme prezentovali výsledky výzkumu.

5 ANALÝZA DAT A PREZENTACE VÝSLEDKŮ

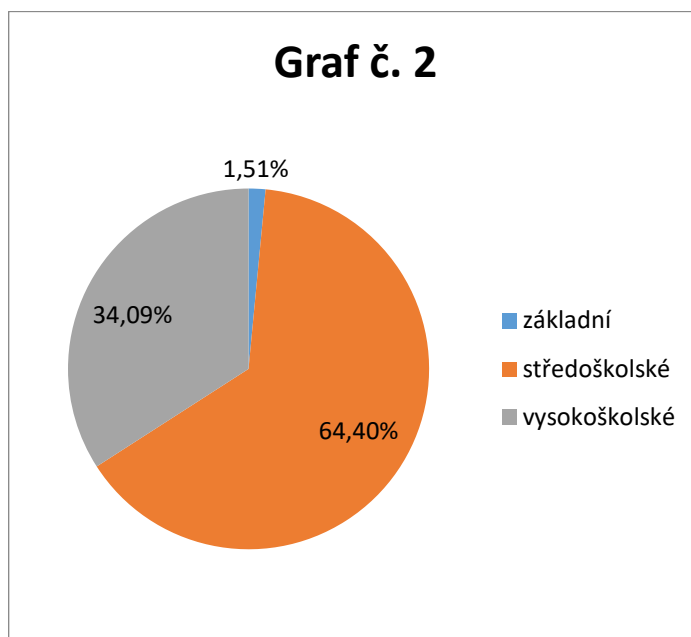
První čtyři otázky dotazníku jsou sociodemografického charakteru. Chráska (2007, s. 170) je podle jejich obsahu řadí do položek zjišťujících fakta o respondentech.

1. Jste muž nebo žena?

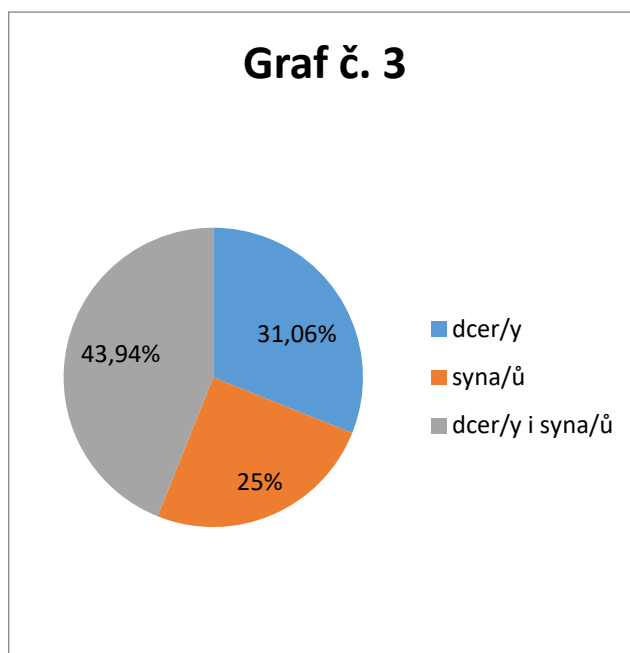
Dotazníkového šetření se zúčastnili: 89 žen (67,42%) a 43 mužů (32,57%).

2. Jaké je vaše vzdělání?

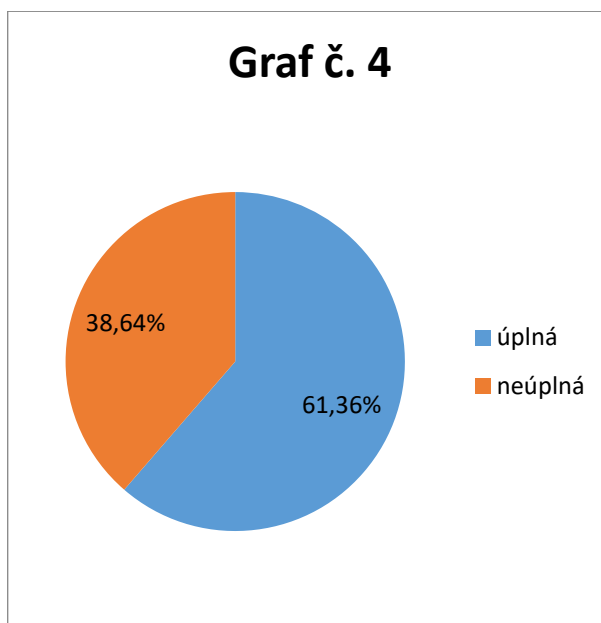
Základní vzdělání měli 2 respondenti (1,51%), středoškolské vzdělání 85 respondentů (64,40%) a vysokoškolské vzdělání 45 respondentů (34,09%).

3. Jste rodičem dcer/y, syna/ů, dcer/y i syna/ů?

Ze 132 respondentů bylo 41 rodičů dcer/y (31,06%), 33 rodičů syna/ů (25%) a 58 rodičů dcer/y i syna/ů (43,94%).

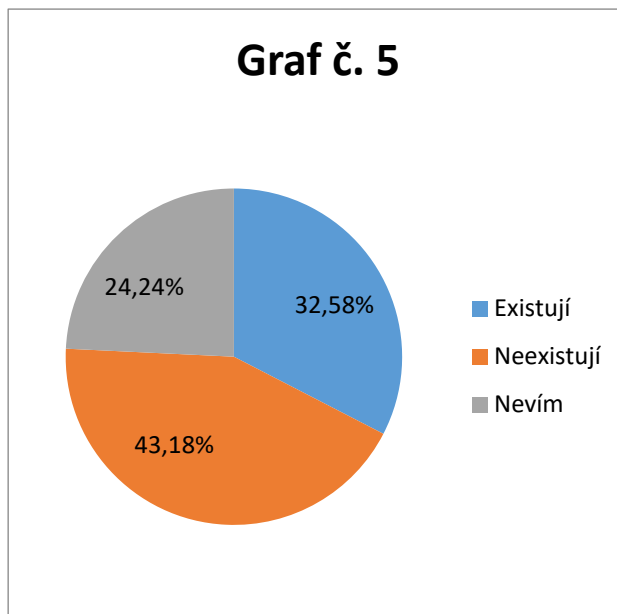
4. Žije/í vaše dítě/děti v úplné rodině?

V úplné rodině žije dítě 81 respondenta (61,36%) a v neúplné rodině žije dítě 51 respondenta (38,64%).

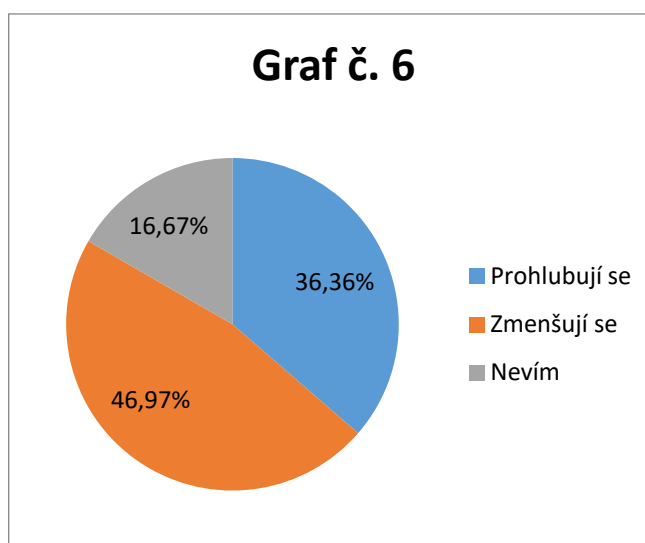
Otázky 5 – 8 se vztahují k zjišťování existence rozdílů ve výchově dívek a chlapců.

5. Domníváte se, že existují rozdíly ve výchově dívek a ve výchově chlapců?

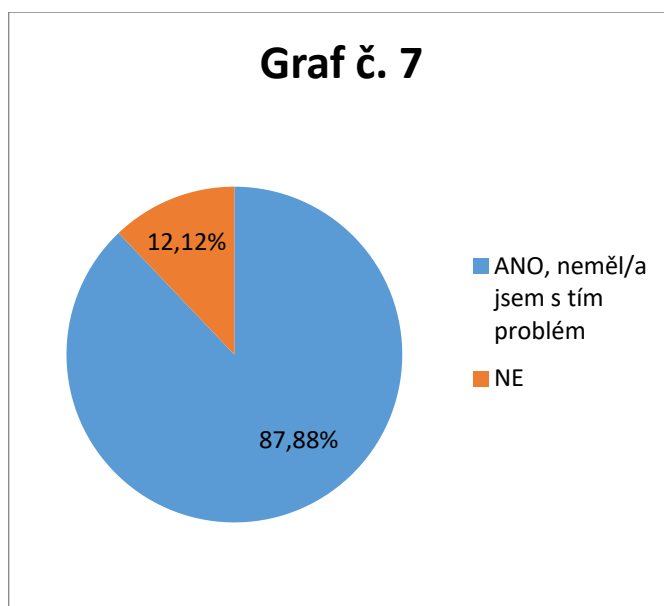
Na otázku, zda existují rozdíly ve výchově dívek a ve výchově chlapců (otázka 5), rodiče uváděli varianty odpovědí ANO, NE a NEVÍM vyrovnaně, přesto převažovala odpověď znějící NE. 43 rodičů (32,58%) se domnívá, že rozdíly ve výchově dívek a ve výchově chlapců existují, 57 rodičů (43,18%) se domnívá, že neexistují. 32 respondenti (24,24%) si nejsou jisti, netuší.

6. Domníváte se, že v současnosti se rozdíly ve výchově dívek a chlapců spíše prohlubují nebo zmenšují?

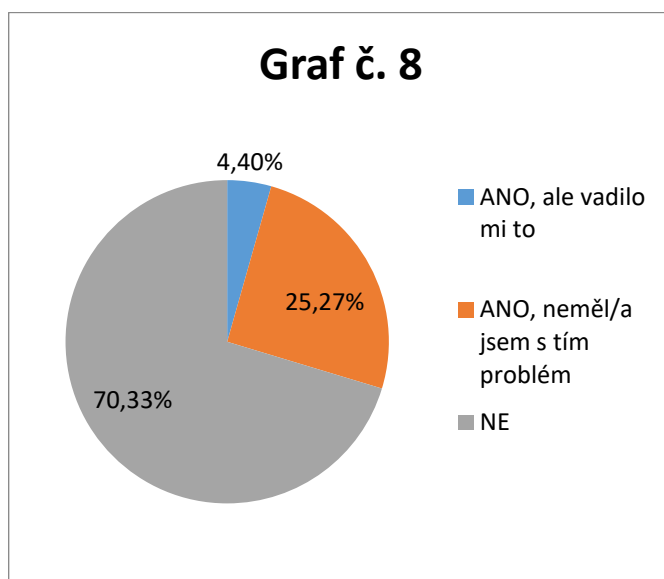
Zda se rozdíly ve výchově dívek a chlapců prohlubují či zmenšují (otázka 6), rodiče odpovídali opět vyrovnaně, ale mírně převažovala odpověď „mizí, zmenšují se“. Že se v dnešní době rozdíly ve výchově dívek a chlapců spíše prohlubují, se domnívá 48 respondentů (36,36%), že se zmenšují, se domnívají 62 respondenti (46,97%) a neví 22 respondenti (16,67%).

7. Hrála si vaše dcera s autíčky, a pokud ano, vadilo vám to?

87 rodičům (87,88%) nevadilo, že si jejich dcery hrály s autíčky, 12 rodičů (12,12%) odpovědělo, že si jejich dcery s autíčky nehrály a odpověď „ANO, ale vadilo mi to“, nebyla využita.

8. Hrál si váš syn s panenkami, a pokud ano, vadilo vám to?

4 respondenti-otcové (4,4%) odpověděli, že si jejich syn hrál s panenkami a že jim to vadilo, 23 respondenti (25,27%) odpovědělo, že si syn hrál s panenkami a neměli s tím problém a 64 respondenti (70,33%) odpovědělo, že si syn s panenkami nehrál.

Otázky 9 a 10 souvisí s využitím volného času:

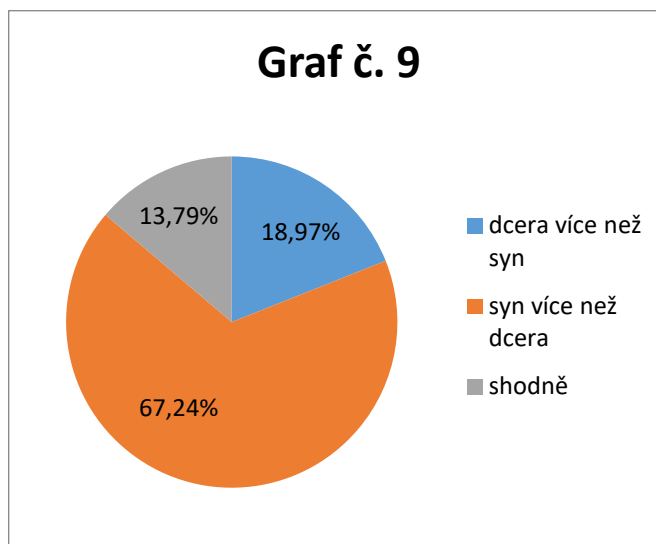
9. Jak vaše dítě tráví většinu volného času?

Tabulka č. 3	Dcera		Syn	
	Sportuje	29	29,59%	40
Hraje na hudební nástroj	8	8,16%	1	1,10%
Navštěvují zájmový kroužek	18	18,36%	12	13,19%
Doma u pc, tv	9	9,18%	8	8,79%
Venku s kamarády	9	9,18%	9	9,89%
Aktivně s rodinou	23	23,46%	17	18,68%
Jiným způsobem	2	2,04%	4	4,39%
Celkem	98	100%	91	100%

V tabulce jsou uvedeny odpovědi na otázku, jak vaše dítě tráví většinu volného času. První sloupec nabízí možnosti trávení volného času, ve druhém a třetím sloupci je uvedena četnost trávení volného času dcerami, a třetí a čtvrtý sloupec uvádí četnost trávení volného času syny. Na otázky věnované trávení volného času z hlediska dívek a chlapců (otázka 9) byly z volnočasových aktivit shodně nejvíce voleny: sport, aktivní trávení času s rodinou a zájmový kroužek. U chlapců údaj „sportuje“ výrazně převyšoval nad dívkami o 14,37%.

10. Kdo tráví více času s mobilem, tabletem, pc?

Dcery tráví s mobilem, tabletem a pc více času než synové v 11 případech (18,97%), synové více než dcery v 39 případech (67,24%), oba shodně odpovědělo 8 respondentů. Odpověď, že se chlapci věnují této elektronice více než dívky, převažovala o 48,27%.

Otázky 11 – 15 souvisí se společenskými zvyky a hygienickými návyky dítěte:

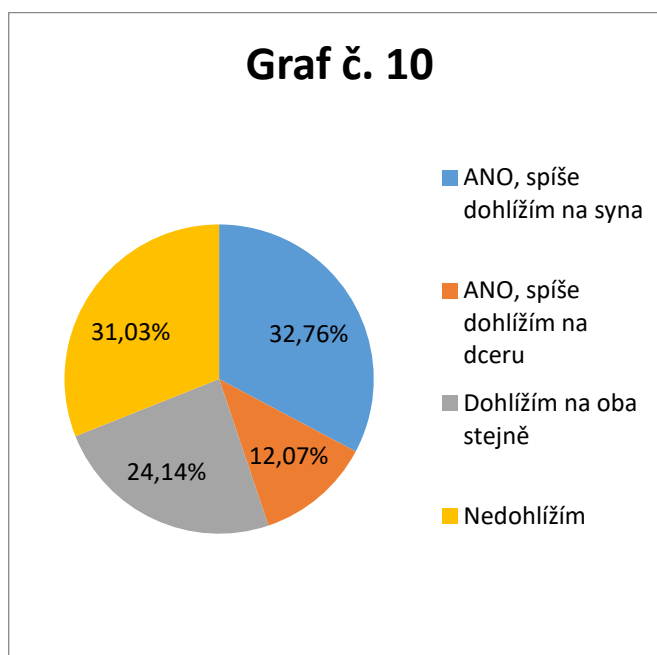
11. Jaké prohřešky v chování jste ochoten/na tolerovat?

Tabulka č. 4	Dcera		Syn	
	Číslo	Podíl (%)	Číslo	Podíl (%)
Nepořádek v pokoji	58	37,91%	52	34,67%
Nepomáhá s domácími pracemi	49	32,03%	50	33,33%
Kouření	0	0%	2	1,33%
Lež	0	0%	0	0%
Odmlouvání	2	1,31%	3	2%
Toulání se s kamarády	2	1,31%	8	5,33%
Vulgární výrazy	2	1,31%	2	1,33%
Žádné	40	26,13%	33	22,01%
Celkem	153	100%	150	100%

Na otázku č. 11, která se týkala tolerování prohřešků chování ze strany rodičů u svých dětí (dcer a synů), rodiče odpovídali poměrně shodně, že by svým dětem tolerovali nanejvýš nepořádek v pokoji (58 rodičů dcer 37,91%, 52 rodiče synů 34,67%), nebo že nepomáhají s domácími pracemi (49 rodičů dcer 32,03%, 50 rodičů synů 33,33%), další možnosti (toulání se, vulgární výrazy, odmlouvání) vybrali jen okrajově. U synů by dokonce 2 respondenti (1,33%) dokázali tolerovat i kouření (!), u dívek nikoliv, lež by netolerovali v žádném případě u chlapců ani u dívek. 40 rodičů dívek (26,13%) a 33 rodiče chlapců (22,01%) by netolerovali žádné prohřešky chování.

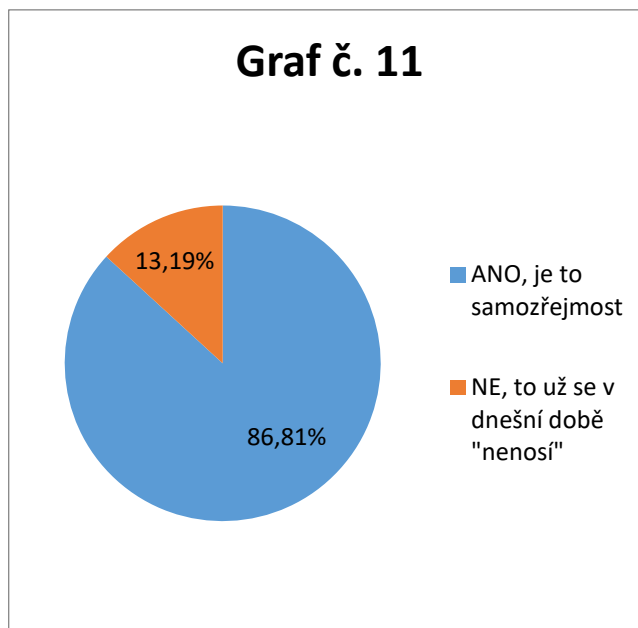
12. Dohlížíte na základní hygienické návyky svých dětí (čištění zubů, česání, mytí rukou po použití WC apod.)?

Hygienické návyky rodiče kontrolují spíše u chlapců než u dívek (otázka 12), a to v 19 případech (32,76%), spíše na dceru dohlíží 7 dotázaných (12%), na obě děti shodně dohlíží 14 dotázaných (24,14%) a nedohlíží 18 dotázaných (31,03%).

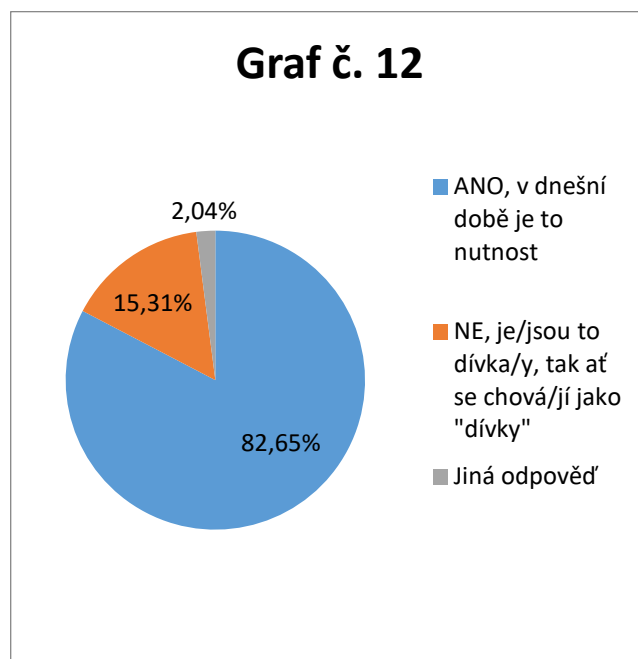

13. Vedete syna ke galantnosti k dívkám (ženám)?

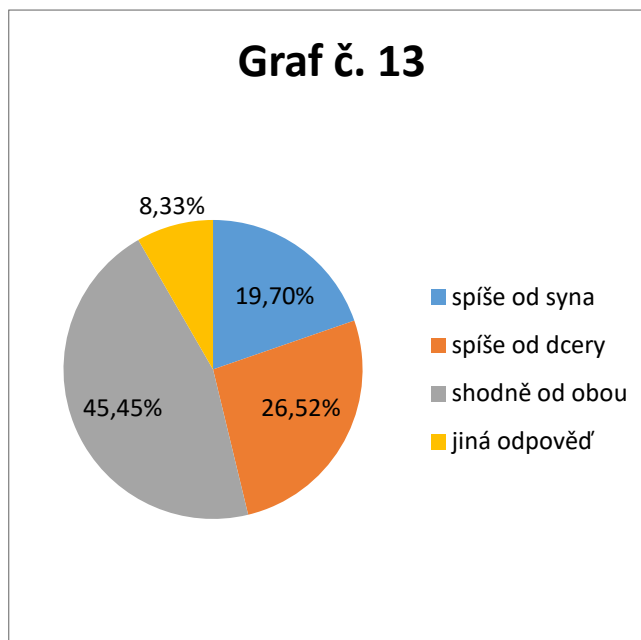
Zda by rodiče vedli chlapce ke galantnosti, odpovídali s převahou, že „ano, je to samozřejmost“, a to v 79 případech (86,81%), negativní odpověď použilo 12 dotázaných (13,19%).

14. Vedete dceru/y, aby se více prosazovala/y, aby byla/y průbojnější?

Na otázku, zda by rodiče vedli dívky k většímu prosazení se, převažovala odpověď, že „ANO, v dnešní době je to nutnost“, a to v 81 případě (82,65%) a odpověď „NE, je to dívka, tak ať se tak chová“, byla využita v 15 případech (15,31%), jiná odpověď ve 2 případech (2,04%) zněla: stejně to nepomůže, dnešní doba je zlá.

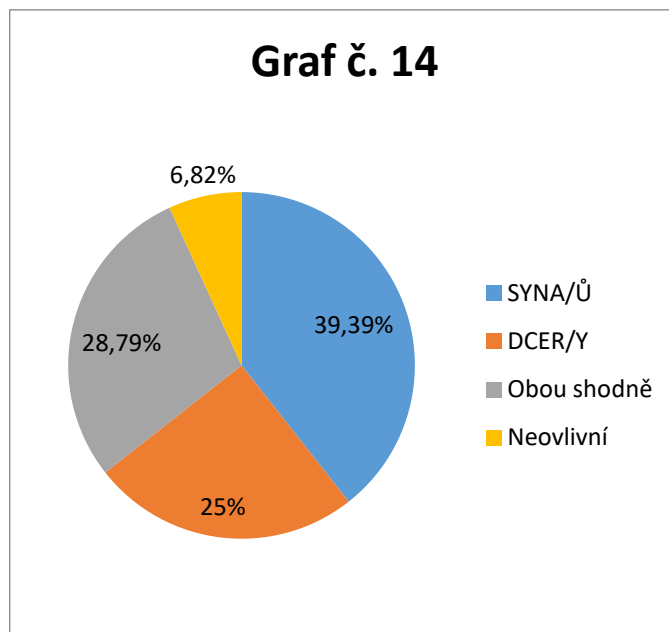
15. Od koho byste spíše očekával/a pomoc s domácími pracemi?

Pomáhání s domácími pracemi (otázka 15) by rodiče očekávali v 60 případech (45,45%) od obou dětí shodně, od dcer i od synů. Další odpověď, že spíše od dcery, využili rodiče v 35 případech (26,52%), spíše od syna odpovědělo 26 rodičů (19,70%) a jinou odpověď volilo 11 rodičů (8,33%), např. nechci pomoc od dětí, udělám si vše sama, děti si mají hrát a učit se a ne pomáhat s domácími pracemi, ani od dcery, ani od syna.

Zjišťováním důležitosti přítomnosti mužských a ženských vzorů při výchově dětí se zabývají otázky 16 – 20:

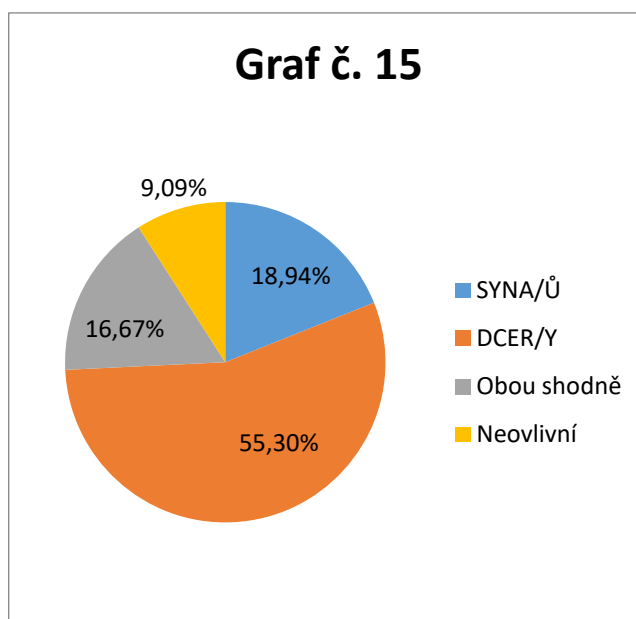
16. Pokud v rodině chybí otec, ovlivní to spíše výchovu dcery, syna, obou shodně nebo neovlivní?

Pokud v rodině chybí otec (otázka 16), ovlivní to, dle odpovědí 52 respondentů (39,39%), spíše výchovu syna/ů. Spíše výchovu dcery to ovlivní dle 33 respondentů (25%). Že to ovlivní obě děti, odpovídalo 38 respondentů (28,79%) a že neovlivní 9 respondentů (6,82%).

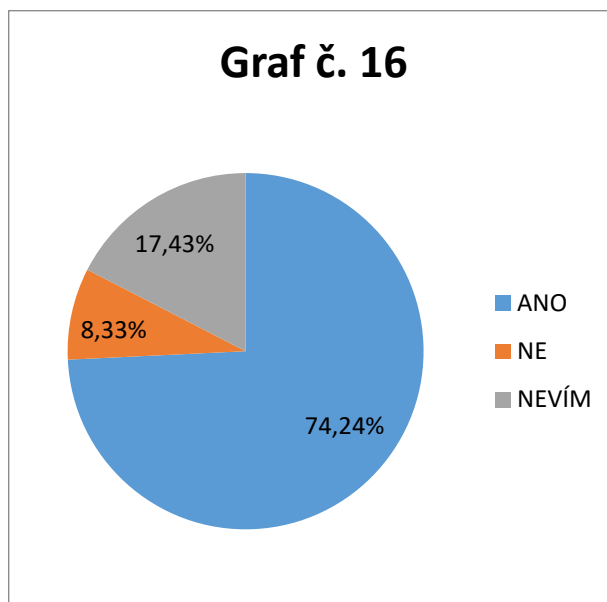
17. Pokud v rodině chybí matka, ovlivní to spíše výchovu dcery, syna, obou shodně nebo neovlivní?

Pokud v rodině chybí matka (otázka 17), ovlivní to spíše výchovu dcer/y. Tuto odpověď volilo 73 rodičů (55,30%). Odpověď, že ovlivní spíše výchovu syna/ů, vybralo 25 rodičů (18,94%), že to ovlivní oba shodně, odpověděli 22 dotázaní (16,67%) a odpověď, že výchovu neovlivní, volilo 12 dotázaných (9,09%).

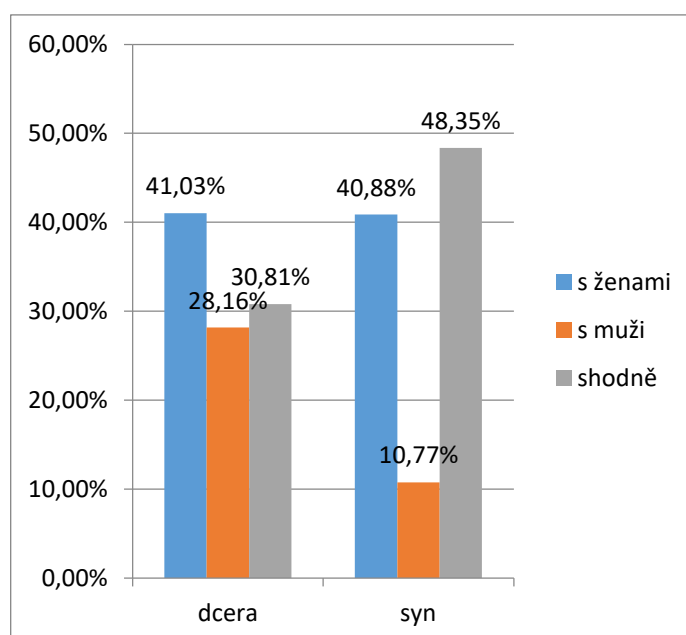

18. Jsou podle vás pro děti důležité mužské i ženské vzory v rodině?

Zda jsou pro dítě důležité mužské i ženské vzory v rodině (otázka 18), respondenti odpovídali převážně „ANO“, a to v 98 případech (74,24%), „NE“ odpovídalo 11 respondentů (8,33%), „NEVÍM“ odpovídalo 23 respondenti (17,43%).

19. - 20. Označte, s kým se vaše dítě/děti v životě více setkává/jí, s kým tráví více času, s ženami, s muži nebo shodně se všemi?

Graf č. 17

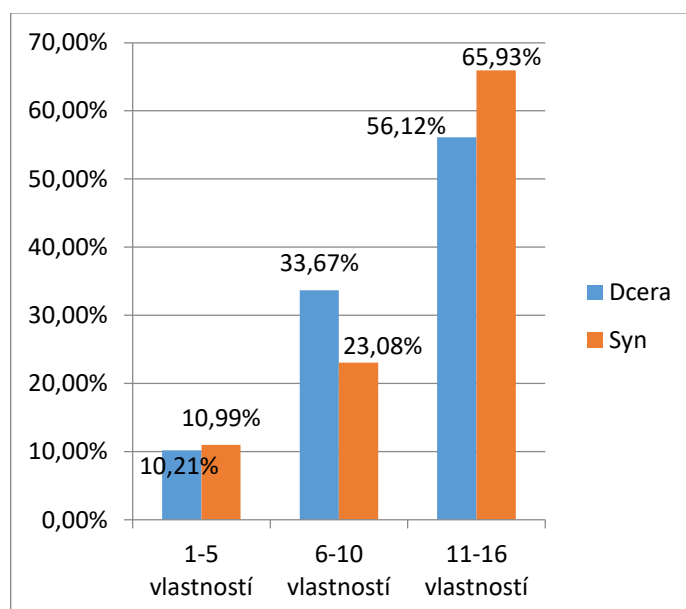
U škálových otázek 20 a 21 se rodiče shodli, že jejich dcery se v životě spíše setkávají s ženskými vzory ve 41,03% (matkami – 42 odpovědi 8,58%, babičkami – 38 odpovědi

7,77%, učitelkami – 41 odpověď 8,36%, lékařkami – 46 odpovědí 9,39%, tetami- 34 odpovědi 6,94%), synové shodně s ženskými i mužskými vzory v 48,35% (matkou i otcem – 48 odpovědí 10,55%, babičkou i dědečkem – 42 odpovědí 9,23%, učitelkou i učitelem – 36 odpovědí 7,91%, lékařem i lékařkou – 48 odpovědí 10,55% a tetou a strýcem – 46 odpovědí 10,11%).

Otázky 21 – 24 souvisí s očekáváním a požadavky rodičů na vzdělání a budoucnost svých dětí:

21. Jaké vlastnosti (16 předložených možností) od svých dětí očekáváte?

Graf č. 18

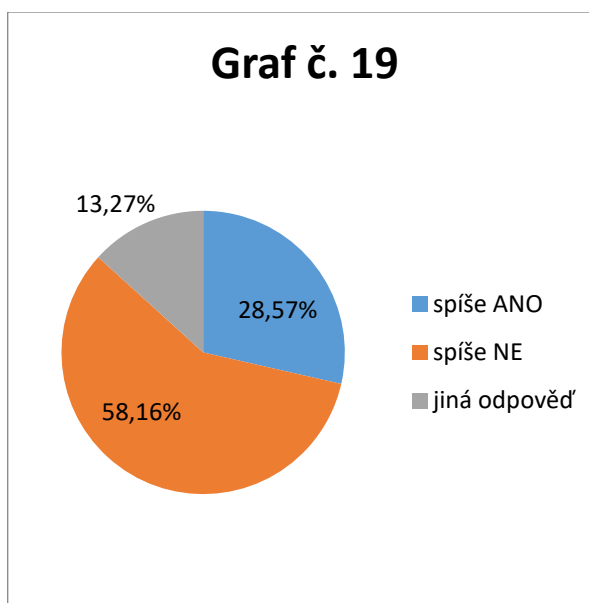
Rodiče vybírali z 16 kladných vlastností (např. sportovně nadaný/á, milá/ý, rozhodná/ý, spolehlivá/ý, chytrá/ý, krásná/ý, pracovitá/ý) ty, které by očekávali od svých dcer a synů (otázka 21). Otázka nebyla omezena počtem odpovědí záměrně, protože nebylo důležité, *jakou* vlastnost si rodiče vyberou, ale *kolik* vlastností si vyberou. Převažovala odpověď, že by si u synů i dcer představovali 11 až 16 vlastností z 16 předložených, u synů v 60 případech (65,93%) a u dcer v 55 případech (56,12%). Střední možnost 6 až 10 vlastností volilo u dcer 33 rodičů (33,67%), u synů 21 rodič (23,08%), nejméně vlastností 1 až 5 si vybralo pro své dcery 10 respondentů (10,21%) a pro syny také 10 respondentů (10,99%).

22. Jaké si přejete vzdělání svých dětí?

Tabulka č. 5	Dcera		Syn	
	Vyučí se řemeslu	23	23,23%	41
Vysokoškolské	54	54,55%	22	24,18%
Není důležité	22	22,22%	28	30,76%
Celkem	99	100%	91	100%

Vzdělání si rodiče u svých dcer představují (otázka 22) spíše vysokoškolské, a to v 54 případech (54,55%), dále odpovídali v 23 případech (23,23%), že se vyučí řemeslu a ve 22 případech (22,22%), že jaké bude mít dítě vzdělání, není v současné chvíli důležité. U synů rodiče odpovídali spíše, že si přejí, aby se vyučili řemeslu, a to v 41 případě (45,06%), dále vysokoškolské vzdělání si přeje 22 rodiče (24,18%) a že to není důležité, odpovědělo 28 rodičů (30,76%).

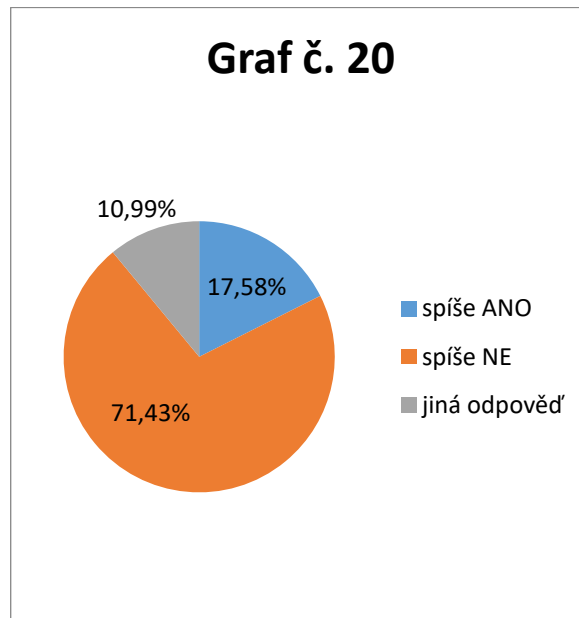
23. Dovedete si představit, že jednou bude vaše dcera vydělávat víc než její partner/manžel a bude živit rodinu?

Na otázky 23 rodiče převážně odpověděli, že si spíše nedovedou představit, že by jejich dcera jednou vydělávala více než její partner a živila rodinu, a to v 57 případech (58,16%), spíše si dovede představit tuto možnost 28 dotázaných (28,57%) a jinou odpověď volilo 13

dotázaných (13,27%), např. dcera nebude mít partnera, mladé budou živit rodiče, dokud nebudou umět pracovat, tak se neužíví.

24. Dovedete si představit, že váš syn bude jednou s dítětem na „otcovské dovolené“?

Rodiče si dle odpovědí „spíše NE“ nedovedou představit, že jejich syn bude jednou s dítětem na „otcovské dovolené“, v 65 případech (71,43%), tuto možnost připouští 16 dotázaných (17,58%) a v 10 případech odpověděli jinak, např. bude hlídat babička, syn nebude mít dítě, mateřská ani otcovská dovolená již nebude existovat, děti půjdou rovnou do jeslí.

6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Dotazníky vyplnily z větší části ženy než muži, a to více se středoškolským vzděláním, než s vysokoškolským, základní vzdělání měla pouze zanedbatelná část dotázaných. Výzkumu se zúčastnili jak rodiče dcer i synů, tak rodiče pouze dcer/y nebo rodiče pouze syna/ů. Pro náš výzkum vyhovovaly všechny typy zúčastněných rodičů. Na otázku, zda jejich dítě/děti vyrůstá/jí v úplné či neúplné rodině, odpovědělo více dotazovaných, že v úplné rodině, a to 61%.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké mají rodiče požadavky a očekávání při výchově svých dětí z hlediska jejich typicky dívčích a typicky chlapeckých rolí a jaké si stanovují cíle. Výzkum ukázal, že se liší názory matek a otců, otcové jsou více vyhranění v rozdílných názorech na dcery (dívky) a syny (chlapce). V odpovědích matek se rozdíly mezi požadavky na syna a na dceru spíše stírají, zmenšují se. Rodiče se shodují v očekávání budoucnosti svých dětí z hlediska vlastností a z hlediska vzdělání, mají od nich vysoká očekávání. Z výsledků výzkumu dále vyplývá, že současní rodiče neorganizují péči a výchovu dívek a chlapců v rodině podle tradičního modelu genderových uspořádání v rodině, ale pojmají ho více jako spolupráci všech.

Na základě analýzy dat 5 – 8 položek dotazníku je možné odpovědět na výzkumnou otázku, zda vůbec existují v současnosti rozdíly při výchově dívek a chlapců, že rozdíly ve výchově dívek a chlapců v dnešní době spíše stírají, zmenšují se.

Zda a jaké existují rozdíly v očekáváních a v požadavcích rodičů při výchově dívek a chlapců v souvislosti s využitím volného času? Této výzkumné otázky se týkaly položky 9 a 10 dotazníku. V oblasti využití volného času se spíše neprokázalo, že by mezi dívkami a chlapci byly převažující rozdíly. Rozdíly byly v trávení času zábavou s elektronikou, kde převažovali chlapci nad dívkami, a také v případě věnování se sportu, kdy se jím více zabývají chlapci než dívky.

Zda a jaké existují rozdíly v očekáváních a v požadavcích rodičů při výchově dívek a chlapců v souvislosti se společenskými zvyky a společenskými návyky? V položkách dotazníku 11 - 15 se opět jednoznačně neprokázaly rozdíly v očekáváních a požadavcích rodičů. Rodiče očekávají pomoc s domácími pracemi shodně od dcer i od synů, ani prohrěšky v chování by netolerovali rozdílně.

Zda a jaké existují rozdíly v očekáváních a v požadavcích rodičů při výchově dívek a chlapců v souvislosti se vzděláním a budoucností dítěte? Vzdělání dítěte si rodiče představují rozdílně u dívek a rozdílně u chlapců. Rozdíly se prokázaly především na základě odpovědi na položku 22 dotazníku. U synů si představují vyučit se řemeslu a u dcer mít vysokoškolský titul.

Považují rodiče při výchově dětí za důležitou přítomnost ženských i mužských vzorů? Respondenti se domnívají, že jsou při výchově dětí důležité ženské i mužské vzory. Odpověď je podložena výsledkem dotazníku (položky č. 18). Nicméně v otázce typu, koho více zasáhne absence matky ve výchově, byla odpověď, že absence matky ovlivní více dceru/y než syna/y a nepřítomnost otce naopak syna/y více než dceru/y. Možnost odpovědi, že „zasáhne obě děti stejným způsobem“, byla vybírána minimálně.

6.1 Diskuse a doporučení výsledků pro praxi

„Sociální pedagogika má za úkol posilovat pozitivní složky životního způsobu, a to především prostřednictvím výchovy a vzdělávání. Zaměřuje se na každodennost života jedince a vede ho ke spoléhání se na sebe a hledání vlastních cest“. (Procházka, 2012, s. 68)

Problematika požadavků a očekávání rodičů při výchově svých dětí z hlediska typicky dívčích nebo chlapeckých (psycho)sociálních rolí je téma, kterým se sociální pedagogika jako multidisciplinární obor zabývá, protože se tato oblast zásadním způsobem dotýká každého z nás. Ať už se jedná o souvislost se společenskými zvyky, hygienickými návyky, využitím volného času, či se vzděláním a budoucností dítěte.

Rodina je nejstarší a nejtrvalejší sociální instituce lidstva, a výchova dítěte a předávání ženských a mužských rolí se prolíná celými dějinami naší společnosti. Na základě výzkumu se ukázalo, že rodiče souhlasí s tím, že jsou důležité ženské a mužské vzory v rodině. Působením kultury nám jsou předávány genderové stereotypy, které představují zobecňující představy o tom, jaké společné charakteristiky mají jednotliví lidé zařazení (na základě stanovení jejich biologického pohlaví) do skupiny žen či do skupiny mužů. Genderové, sociálně podložené předpoklady, které mají vliv na to, jakým způsobem se budou dospělé ženy a muži chovat, jak budou jednat, se utvářejí skutečně již od raných stádií vývoje člověka (Orel, Obereignerů a Mentel, 2016, s. 95) a mohou mít dopad na celou řadu sfér fungování jedince. Sociální pedagog může, mimo jiné, osvětou rodičovské veřejnosti napomoci zmírnění dopadů neadekvátní výchovy.

Jak již totiž bylo naznačeno, genderová tematika přístupu k dětem je docela jistě ovlivněna genderovým zakotvením samotných jejich rodičů. Odlišná očekávání rodičů přicházejí již od narození dítěte a plynule přecházejí do dalších následných vývojových fází života jejich dětí. Děti si jejich „zátěž“ pak s sebou, v podobě určitým způsobem formovaného genderu, nesou po celý zbytek svého života. Důležité je i hledisko primární prevence, kdy sociální pedagog organizuje různé, především volnočasové, aktivity a usiluje tak o optimální rozvoj jedince. Z pohledu sociální pedagogiky je nutné předcházet přetěžování dítěte, aby se neuchýlilo k rizikovému chování. Sociální pedagog je schopen zjistit změnové chování dítěte a adekvátně zasáhnout (poradenství, podpora, převýchova, spolupráce s jinými odborníky atd.).

Je třeba, aby rodič vytvořil prostředí pro kvalitní rozvoj dítěte, stanovoval si dosažitelné výchovné cíle, aby z dítěte vyrostl plnohodnotný a sebevědomý jedinec. Janošová (2008, s. 91) uvádí, že rozdílná očekávání rodičů jsou do značné míry odrazem odlišného očekávání společnosti, v jejímž rámci rodina funguje, jakožto celku. Důležité je ještě poznamenat, že jak pro chlapce, tak také pro dívky v návaznosti na takto formované požadavky jejich rodiče již od jejich narození vytvářejí odlišné podmínky pro život, kdy kromě hraček, oblečení a podobných „detailů“ je možné hovořit o různé kvalitě, míře a orientaci podnětů, kterými na potomka mají tendenci působit.

V rámci výzkumu můžeme konstatovat, že se respondenti (rodiče) domnívají, že v současnosti rozdíly v požadavcích a očekáváních při výchově dívek a chlapců spíše neexistují, přesto jednotlivé odpovědi dokazují, že rodiče stále rozdělují typicky dívčí roli od typicky chlapecké role. V minulosti byly dívky vedeny spíše k submisivitě a chlapci k dominanci – zčásti je tomu tak (v mírnější podobě) doposud. „Sociální praktiky jsou však proměnlivé a socializační postupy užívané v různých společnostech nejsou prostým odrazem něčeho, co by bylo biologicky nevyhnutelné, ale jsou výsledkem celého společenského vývoje – přenášejí se z generace na generaci, ale přitom se i stále obměňují“ (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 220).

Zkoumání tématu požadavků a očekávání rodičů při výchově dívek a chlapců z hlediska jejich typických (psycho)sociálních rolí může uplatnit perspektivu v oblasti sociální pedagogiky, sociologie, sociální psychologie, kulturních studiích a v dalších sociálních a humanitních vědách. Při výzkumu, který jsme provedli, jsme objevili několik zajímavých prvků, které by mohly posloužit jako předmět zájmu dalších vědeckých bádání. Stanovené výzkumné otázky byly zodpovězeny. Cíl, který jsme si stanovili, považujeme za splněný.

ZÁVĚR

Při zpracovávání této práce byly mémi problémy: držet se zvoleného tématu a nedostat se do jiných výzkumných oblastí, a udržet rozsah práce v přiměřené délce. Témata jednotlivých kapitol této práce jsou totiž natolik obsáhlá a zároveň zajímavá, že by jim mohly být věnovány samostatné odborné práce. Z toho důvodu tato práce nabízí spíše úvod do problematiky výchovy dívek a chlapců a pohledu rodičů na ni.

Výchovu považuji za velmi aktuální téma. Nikdy snad aktuálním tématem být nepřestala a snad ani nepřestane. Společnost se vyvíjí a s ní i pohled na dítě, na to, co je v jeho výchově považováno za žádoucí. A jedním z úkolů absolventů sociální pedagogiky je přispívat k tomuto rozvoji. Výchova v rodině by měla přispívat k upevnění společenské rovnosti.

V odborné literatuře se objevuje mimo jiné názor, že v rodinném životě přestávají platit stereotypy. S tímto tvrzením si dovolím nesouhlasit. Rodičů, kteří se nechtějí chovat genderově stereotypně, diskriminačně a předpojatě, ale naopak chtějí výchovou přispět k vyrovnanému rozvoji schopností obou pohlaví, je v dnešní společnosti málo. Přestože se mnoho hodnot a norem společnosti s příchodem postmoderny uvolnilo či dokonce zásadně změnilo, zdá se, že genderové stereotypy si v některých oblastech společenského a rodinného života stále udržují své silné postavení. Genderové stereotypy se dle odpovědí rodičů odrážejí ve značné většině rodinných procesů a jednání.

V kapitolách této práce je také popsán mateřský a otcovský přístup k výchově dcer a synů. Domnívám se, že by se měla problematika předávání ženských a mužských vzorů dětem a především důležitosti ženských a mužských rolí při výchově dcer i synů, dostávat do povědomí veřejnosti více, a to především budoucích rodičů. Seznámení s problematikou by mělo probíhat formou výuky již ve školním věku, kdy si dítě fixuje normy chování a nejvíce vnímá, co je a není správné. Prostorem pro sociálně pedagogickou práci je i osvěta dospělých, aby se a) zabránilo množství prvoplánově neúplných rodin, kdy se např. matka rozhodne, že bude dítě vychovávat sama, a neuvědomuje si důsledky svého rozhodnutí, b) zabránilo množství rozvodů, kdy se rodiče zabývají sami sebou a neuvědomují si důsledky rozvodu pro jejich dítě/děti.

Výzkumů zabývajících se genderem, rodinou, rodičovstvím, výchovou i péčí existuje celá řada. Můj výzkum jejich zjištění nijak zásadně nevyvrací. Spíš ukazuje na fakt, že rodiče někdy požadují po svých dětech maximum toho nejlepšího, a v konečné fázi zjišťují, že ne vždy byly jejich požadavky a očekávání reálné a splnitelné a dochází k nedorozumění a

zbytečným zátěžovým situacím dítěte. A je jen na rodičích, aby výchovu dítěte zvládli co možná nejlépe a vychovali z něj platného člena společnosti.

Tato práce má poslání posloužit všem, kteří se chtějí seznámit s problematikou genderově odlišné výchovy. Ukázat jim, kde můžeme hledat kořeny nerovnosti mezi pohlavími. A v neposlední řadě předložit několik zajímavých zjištění, která je možné využít k dalšímu zkoumání. Pro sociální pedagogiku je zde role v angažování se na poli výchovy a vzdělávání, reedukace a primární prevence (přednáškové činnosti, příprava a realizace preventivních aktivit a programů) aj.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- AYERS, Susan a Richard DE VISSER, 2015. Psychologie v medicíně. Přeložila Helena HARTLOVÁ. Praha: Grada Publishing. Psyché. ISBN 978-80-247-5230-3.
- BENEŠOVÁ, Jana, 2011. Problematika gender v sociální práci. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-750-5.
- CENKOVÁ, Tamara a Monika LANGROVÁ, 2010. Jak přežít pubertu svých dětí. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2913-8.
- ČÁBALOVÁ, Dagmar, 2011. Pedagogika. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2993-0.
- Český statistický úřad, 2008. Demografie, 2008, 50. s. 57 [online]. 14. 12. 2009 [cit. 2018-03-21]. Dostupné z: www.books.google.cz.
- DEVITO, Joseph A., 2008. Základy mezilidské komunikace: 6. vydání. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2018-0.
- GILLERNOVÁ, Ilona, Vladimír KEBZA a Milan RYMEŠ, 2011. Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2798-1.
- GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA, 2009. Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2390-7.
- HAVIGEROVÁ, Jana Marie, 2011. Pět pohledů na nadání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3857-4.
- HINES, Gill a Alison BAVERSTOCK, 2014. Jak na svého teenagera: manuál pro rodiče. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5144-3.
- HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ, 2013. Sociální péče o seniory. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4139-0.
- CHRÁSKA, Miroslav, Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. IBSN 97-80-247-169-4.
- JANDOUREK, Jan, 2010. Slovník sociologických pojmů: 610 hesel. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3679-2.
- JANOŠOVÁ, Pavlína, 2008. Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.

JEDLIČKA, Richard, 2015. Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5447-5.

KELNAROVÁ, Jarmila a Eva MATĚJKOVÁ, 2010. Psychologie: pro studenty zdravotnických oborů. Praha: Grada. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-3270-1.

KLEVETOVÁ, Dana, 2017. Motivační prvky při práci se seniory. 2., přepracované vydání. Praha: Grada Publishing. Sestra (Grada). ISBN 978-80-271-0102-3.

KLÍMA, Jiří a kol., 2016. Pediatrie pro nelékařské zdravotnické obory. Praha: Grada Publishing. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-5014-9.

KOLÁŘ, Zdeněk a kol., 2012. Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3710-2.

KUBÁTOVÁ, Helena, 2010. Sociologie životního způsobu. Praha: Grada. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2456-0.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

LAQUEUR, Thomas Walter, 2017. Rozkoš mezi pohlavími: sexuální diference od antiky po Freuda. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. Limes (Karolinum). ISBN 978-80-246-3471-5.

MAHROVÁ, Gabriela a Martina VENGLÁŘOVÁ, 2008. Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním. Praha: Grada. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-2138-5.

MIKULÁŠTÍK, Milan, 2003. Komunikační dovednosti v praxi. Praha: Grada. Manažer. ISBN 80-247-0650-4.

MU: Fakulta sociálních studií. Chci na FSS: Genderová studia [online]. 2018 [cit. 10-03-2018]. Dostupné z

https://www.fss.muni.cz/admission/bachelor_studies/genderova_studia.

MYSLIKOVJANOVÁ, Ida, 2009. Astropsychologie a rodina. Olomouc: ANAG. ISBN 978-80-7263-557-3.

NOVÁK, Tomáš, 2007. Věkový rozdíl mezi partnery. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1595-7.

NOVÁK, Tomáš, 2008. Vztah matky a dcery. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2076-0.

OREL, Miroslav, Radko OBEREIGNERŮ a Andrej MENTEL, 2016. Vybrané aspekty sebezpečí dětí a adolescentů. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4991-3. DOI: 10.5507/ff.16.24449913.

PLEVOVÁ, Ilona a Regina SLOWIK, 2010. Komunikace s dětským pacientem. Praha: Grada. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-2968-8.

PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. Sociální pedagogika. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3470-5.

SOBOTKOVÁ, Daniela a Jaroslava DITTRICHOVÁ, 2012. Vývoj a výchova děťátka do dvou let: psychomotorický vývoj. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3304-3.

SVOBODOVÁ, Dagmar, 2015. Profesionální poradenství: vybrané kapitoly. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5092-7.

ŠPAŇHLEOVÁ, Ilona, 2010. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3181-0.

ŠUBRT, Jiří a kol., 2007. Soudobá sociologie. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1275-1.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

VALENTA, Milan, Jan MICHALÍK a Milan LEČBYCH, 2012. Mentální postižení: v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3829-1.

VALÍŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ, 2011. Pedagogika pro učitele. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3357-9.

ZACHAROVÁ, Eva a Jitka ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, 2011. Základy psychologie pro zdravotnické obory. Praha: Grada. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-4062-1.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Jste muž nebo žena?.....	42
Graf č. 2: Jaké je vaše vzdělání?.....	42
Graf č. 3: Jste rodičem dcer/y, syna/ů, dcer/y i syna/ů?.....	43
Graf č. 4: Žije/í vaše dítě/děti v úplné rodině?.....	43
Graf č. 5: Domníváte se, že existují rozdíly ve výchově dívek a ve výchově chlapců?.....	44
Graf č. 6: Domníváte se, že v současnosti se rozdíly ve výchově dívek a chlapců spíše prohlubují nebo zmenšují?.....	44
Graf č. 7: Hrála si vaše dcera s autíčky, a pokud ano, vadilo vám to?.....	45
Graf č. 8: Hrál si váš syn s panenkami, a pokud ano, vadilo vám to?.....	45
Graf č. 9: Kdo tráví více času s mobilem, tabletem, pc?.....	47
Graf č. 10: Dohlížíte na základní hygienické návyky svých dětí?.....	48
Graf č. 11: Vedete syna ke galantnosti k dívkám (ženám)?.....	49
Graf č. 12: Vedete dceru/y, aby se více prosazovala/y, aby byla/y průbojnější?.....	49
Graf č. 13: Od koho byste spíše očekával/a pomoc s domácími pracemi?.....	50
Graf č. 14: Pokud v rodině chybí otec, ovlivní to spíše výchovu dcery, syna, obou shodně nebo neovlivní?.....	51
Graf č. 15: Pokud v rodině chybí matka, ovlivní to spíše výchovu dcery, syna, obou shodně nebo neovlivní?.....	51
Graf č. 16: Jsou podle vás pro děti důležité mužské i ženské vzory v rodině?.....	52
Graf č. 17: Označte, s kým se vaše dítě/děti v životě více setkává/jí, s kým tráví více času, s ženami, s muži nebo shodně se všemi?.....	52
Graf č. 18: Jaké vlastnosti od svých dětí očekáváte?.....	53
Graf č. 19: Dovedete si představit, že jednou bude vaše dcera vydělávat víc než její partner/manžel a bude živit rodinu?.....	54
Graf č. 20: Dovedete si představit, že váš syn bude jednou s dítětem na „otcovské dovolené“?.....	55

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Ženy (podle Benešové, 2011, s. 10).....	15
Tabulka č. 2 Muži (podle Benešové, 2011, s. 10).....	15
Tabulka č. 3 Jak vaše dítě tráví většinu volného času?.....	46
Tabulka č. 4 Jaké prohřešky v chování jste ochoten/na tolerovat?.....	47
Tabulka č. 5 Jaké si přejete vzdělání svých dětí?.....	54

SEZNAM PŘÍLOH

PI Dotazník

Požadavky a očekávání rodičů při výchově dívek a chlapců

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a prosím Vás o pomoc s vyplněním dotazníku, který se týká požadavků a očekávání rodičů při výchově jejich dětí.

Dotazník je zcela anonymní a poslouží pouze jako podklad pro výzkum mé bakalářské práce.

Děkuji za Vaši spolupráci a Váš čas.

Eva Vaculíková

1. Jste muž nebo žena?

- žena
 muž

2. Jaké je vaše vzdělání?

- základní
 středoškolské
 vysokoškolské

3. Jste rodičem:

- dcer/y
 syna/ů
 dcer/y i syna/ů

4. Žije/í vaše dítě/děti v úplné rodině?

- Ano
 Ne
 Jiná...

5. Domníváte se, že existují rozdíly ve výchově dívek a ve výchově chlapců?

- ANO
- NE
- Nevím

6. Domníváte se, že v současnosti se rozdíly ve výchově dívek a chlapců spíše:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- PROHLUBUJÍ, ZVĚTŠUJÍ SE
- MIZÍ, ZMENŠUJÍ SE
- NEVÍM
- Jiná...

7. Hrála si vaše dcera s autíčky?

- ANO, ale vadilo mi to
- ANO, neměl/a jsem s tím problém
- NE
- Jiná...

8. Hrál si váš syn s panenkami?

- ANO, ale vadilo mi to
- ANO, neměl/a jsem s tím problém
- NE
- Jiná...

9. Jak vaše děti tráví většinu volného času?

	Dcera	Syn
Sportuje	☐	☐
Hraje na hudební nástroj	☐	☐
Navštěvuje zájmový kroužek	☐	☐
Doma u pc, tv	☐	☐
Venku s kamarády, spolužáky	☐	☐
Aktivně s rodinou	☐	☐
jiným způsobem	☐	☐

10. Kolik času tráví vaše děti s mobilem, tabletem, pc?

Nápověda k otázce: *Odpovězte v případě, že jste rodičem dcery i syna.*

dcera více než syn

syn více než dcera

oba shodně

Jiná...

11. Jaké prohřešky v chování jste ochoten/na tolerovat?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí v každém řádku*

	Dcera	Syn
Nepořádek v pokoji	☐	☐
Kouření	☐	☐
Nepomáhá s domácími pracemi	☐	☐
Vulgární výrazy	☐	☐
Lež	☐	☐
Odmlouvání	☐	☐
Toulání se s kamarády	☐	☐
Žádné	☐	☐

12. Dohlížíte na základní hygienické návyky svých dětí (čištění zubů, česání, mytí rukou po použití WC apod.)?

Nápověda k otázce: *Odpovídejte jen, máte-li dceru i syna.*

- ano, spíše dohlížím na syna
 ano, spíše dohlížím na dceru
 dohlížím na oba stejně
 Jiná...

13. Vedete syna ke galantnosti k dívkám (ženám)?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, je to samozřejmost
 Ne, to už se v dnešní době "nenosí"
 Jiná...

14. Vedete dceru/y, aby se více prosazovala/y, aby byla/y průbojnější ?

- ANO, v dnešní době je to nutnost
- NE, je/jsou to dívka/y, tak ať se chová/jí jako "dívka/y"
- Jiná...

15. Od koho byste spíše očekával/a pomoc s domácími pracemi (např. úklid, vaření, pomoc s mladšími sourozenci, starání se o domácího mazlíčka)?

- spíše od SYNA
- spíše od DCERY
- shodně od syna i dcery
- Jiná...

16. Pokud v rodině chybí otec, ovlivní to spíše výchovu:

- SYNA/Ů
- DCERY/Y
- DCERY I SYNA
- Jiná...

17. Pokud v rodině chybí matka, ovlivní to spíše výchovu:

- SYNA/Ů
- DCERY/Y
- DCERY I SYNA
- Jiná...

18. Jsou podle vás pro děti důležité mužské i ženské vzory v rodině?

- ANO
- NE
- NEVÍM
- Jiná...

Požadavky a očekávání rodičů při výchově dívek a chlapců

Označte, s kým se vaše dcera/y v životě více setkává/vají, s kým více tráví čas?

Nápověda k otázce: 1-více s ženami, 2-shodně, 3-více s muži

	1	2	3	
matka	☐	☐	☐	otec
babička	☐	☐	☐	dědeček
učitelka	☐	☐	☐	učitel
lékařka	☐	☐	☐	lékař
teta	☐	☐	☐	strýc

Označte, s kým se váš/i syn/ové v životě více setkává/vají, s kým více tráví svůj čas?

Nápověda k otázce: 1-více s ženami, 2-shodně, 3-více s muži

	1	2	3	
matka	☐	☐	☐	otec
babička	☐	☐	☐	dědeček
učitelka	☐	☐	☐	učitel
lékařka	☐	☐	☐	lékař
teta	☐	☐	☐	strýc

21. Jaké vlastnosti očekáváte od svých dětí?

Nápověda k otázce: V každém sloupci vyberte max.3 možnosti.

	DCERA	SYN
Průbojná/ý	☐	☐
Sportovně nadaná/ý	☐	☐
Soutěživá/ý	☐	☐
Milá/ý	☐	☐
Silná/ý	☐	☐
Čistotná/ý	☐	☐
Rozhodná/ý	☐	☐
Talentovaná/ý	☐	☐
Spolehlivá/ý	☐	☐
Chytrá/ý	☐	☐

	DCERA	SYN
Veselá/ý	☐	☐
Krásná/ý	☐	☐
Přemýšlivá/ý	☐	☐
Pečlivá/ý	☐	☐
Pracovitá/ý	☐	☐
Vzdělaná/ý	☐	☐

22. Jaké si přejete vzdělání svých dětí?

	Dcera	Syn
Vyučí se řemeslu	☐	☐
Vysokoškolský titul	☐	☐
Neřeším, není to důležité	☐	☐

23. Dovedete si představit, že jednou bude vaše dcera vydělávat víc než její partner/manžel a bude živit rodinu?

- spíše ANO
- spíše NE
- Jiná...

24. Dovedete si představit, že váš syn bude jednou s dítětem na "otcovské dovolené"?

- spíše ANO
- spíše NE
- Jiná...